

Immigració de la província de Tarragona a Terrassa (1915)

Josep M. Grau Pujol
Armand Grau Puig

Resum: Estudi del moviment migratori de les comarques tarragonines a la ciutat de Terrassa a través del padró d'habitants de 1915, en un context de devallada econòmica i demogràfica. S'analitza la procedència geogràfica, la cronologia d'arribada, l'edat, l'estructura professional, els cònjuges, els fills i els itineraris.

Paraules clau: migracions rurals i urbanes, mobilitat treballadors industrials, Tarragona, Terrassa.

Summary: Study of the migratory movement from towns of the territory of Tarragona to the city of Terrassa, through the 1915 population census, in a decline context of economic and demographic. Geographical origin, chronology of arrival, age, professional structure, family, children and itineraries are analyzed.

Keywords: rural and urban migrations, mobility of industrial workers, Tarragona, Terrassa.

1. INTRODUCCIÓ

Amb la voluntat de prosseguir en la línia de recerca sobre els processos migratoris entre les diferents comarques que formen la província de Tarragona vers els nuclis industrials de l'àrea de Barcelona, presentem el resultat del buidatge del padró d'habitants de la ciutat de Terrassa de la primera quinzena del segle xx. Si el 1871 hem documentat la residència de 87 immigrants tarragonins,¹ el 1894 aquesta xifra es dobla amb 178.² Segurament aquestes primeres onades facilitaren que altres generacions posteriors aprofitessin els vincles de parentiu i d'origen per establir-s'hi, que és el que intentarem esbrinar amb el padró de 1915,

¹ «Immigració del Sud de Catalunya a la ciutat de Terrassa (1871)», *Estudis de Constantí* (Constantí), 34 (2018), p. 95-113.

² «Migració de la província de Tarragona al Vallès Occidental (Terrassa, 1894)», *Podall* (Montblanc), 8 (2019), p. 776-798.

Estació del Nord de Terrassa (1920) (Xavier Caballé. Creative Commons).

quan es triplica el contingent migratori de dues dècades enrera, amb el registre de 632 tarragonins.

La ciutat de Terrassa el 1900 tenia 15.956 habitants, el 1910 augmenta a 22.679 i més endavant, el 1920 gairebé duplica la xifra inicial, assolint els 30.532 empadronats. La causa d'aquesta forta pujada fou la rebuda d'immigrants atrets per l'oferta de treball. Segons Tomàs Vidal Bendito, entre 1860-1900 a Catalunya es consolida un nou ordre econòmic amb les primeres adaptacions espacials i un creixement espectacular de Barcelona, una forta baixada de la població rural i un estancament de ciutats de segon ordre, tendència en la qual són excepció les comarques de l'Ebre i el Penedès. Només les àrees urbanes d'onze comarques catalanes presenten saldos migratoris positius, les més significatives són el Pla de Barcelona i el Vallès Occidental. Les conseqüències sobre els municipis emissors seran negatives: descens de la natalitat i augment de la mortalitat, reducció de la clientela dels serveis locals, amb una creixent desassistència a la població, que troba més estímuls per emigrar. Si entre 1877-1887 es produeix un augment de la demografia en territoris vitivinícoles, en l'eufòria prefil-loxèrica, a causa de l'excepcional pujada del preu del vi, «la febre d'or», posteriorment ens trobem en un descens similar amb l'aparició de la plaga, que pren al camp català el guany que acabava de recuperar anteriorment. L'emigració serà una forma d'alliberar-lo de pressions internes i externes. En les dècades posteriors (1900-1930), la ruralia s'adapta a la nova situació, s'estabilitza i fins i tot creix lleugerament. La macrocefàlia de la ciutat comtal s'explica per la immigració fo-

rana, atreta pel mercat laboral, les grans urbs han de renunciar al filó de la mà d'obra rural i han de recórrer a la de fora per créixer amb major intensitat. L'èxode rural de començaments del segle xx té unes característiques diferents, no fuig de la fam, es tracta de famílies més diversificades i qualificades que cerquen nous horitzons.³

Narcís Oller, en la seva obra *L'escanya-pobres*, en un diàleg sobre l'impacte del ferrocarril escriu: «Sempre el peix gros es menja al xic. Això és la pesta per als pobles. Teniu-ho per màxima... A on va aquest tren? A atipar les ciutats grans! Que creix avui? Les ciutats grans. Veieu créixer cap vila, cap llogaret? Ben aviat això serà un mas robat. La tendència de la civilització nova és de concentració. Ja ho heu vist: dels vostres companys, qui no se n'ha anat al cel, se n'ha anat a Barcelona».⁴

El pes de les ciutats i les viles mitjanes a cada comarca a la demarcació el 1900

Dins de cada territori constatem singularitats demogràfiques que ens agradaria comentar i ho farem en atenció a les dades del cens de 1900. En aquesta data la ciutat de Valls representava el 36,6% de la població comarcal i sols hi havia quatre viles amb més de 1.800 habitants. (Aiguamúrcia, Alcover, el Pla de Santa Maria i Vila-rodona); al Baix Camp, la seva capital equivalia el 46,3% de la comarca i amb més de 1.800 hab. trobem sis municipis (Alforja, Cambrils, Mont-roig, Riudoms, la Selva i Vandellòs); al Tarragonès, la ciutat metropolitana significava el 51,39% del seu partit judicial, amb tres viles grans (Constantí, Torredembarra i Vila-seca). A les Muntanyes de Prades, la vila vermella equivalia a un 16,7% del massís; a la Conca de Barberà, el pes de la vila ducal era del 18,7%, amb tres localitats grans (L'Espluga de Francolí, Santa Coloma de Queralt i Sarral); al Priorat, Falset significava el 15,7%, amb sol un poble més que superava les dues mil ànimes (Cornudella del Montsant); al Baix Penedès, la demografia del Vendrell era una quarta part de la comarca (25,5%) i sols existia un altre poble amb més de 1.800 hab. (l'Arboç). La regió de l'Ebre ofereix una major diversitat, al Baix Ebre, Tortosa comprenia el 52,75%, amb cinc localitats de més de 1.800 hab. (l'Ametlla, Benifallet, el Perelló, Roquetes i Xerta); al Montsià, Amposta contenia el 12,8% del conjunt, amb sis pobles de més de 1.800 hab.; a la Ribera d'Ebre, la seva capital englobava el 13% del contingent comarcal, amb sis poblacions majors de 1.800 hab. Per acabar, a la Terra Alta, Gandesa aixoplugava un 12,8% de la demografia comarcal, amb sis localitats de més de 1.800 hab.

³ Tomàs Vidal, «Èxode rural i problemàtica demoespacial a Catalunya (1860-1970)», *Estudis d'Història Agrària* (Barcelona), 2 (1979), p. 193-207. La mateixa línia argumental l'ofereixen Anna M. Cabré, Armand Blanes, Socorro Sancho i Àngels Torrents en el treball, «Catalunya i la Restauració: dues imatges demogràfiques», *Papers de demografia* (Bellaterra), 65 (1992), p. 1-20.

⁴ Hem utilitzat l'edició de 1983, publicada a Barcelona per Edicions 62, p. 38.

Segons el cens de 1910, les quatre ciutats de la demarcació de Tarragona concentraven el 22,48% de població. Entre els anys 1860-1910, és a dir, en cinquanta anys, les referides urbs havien crescut un 10,14% i el seu territori rural sols un 3,9%. Més endavant, entre 1910-1920, els partits judicials que perden habitants són quatre, de major a menor: Falset (4,55%), Valls (3,95%), el Vendrell (2,78%) i Montblanc (1,24%), la resta en guanyen (Tortosa, Tarragona, Reus i Gandesa). El 1910 el conjunt provincial s'avaluava en 338.485 pobladors. El creixement de la primera dècada del segle xx havia estat baix (0,15%), el motiu foren les crisis fil·loxèrica i tèxtil, és a dir agrícola i industrial. Entre 1910-20, l'augment provincial fou del 4,92%, malgrat la mortalitat de l'epidèmia de la grip, que l'any 1918 féu elevar el número de defuncions fins a 9.106.⁵

Entre 1887-1900, l'àrea de mercat de Valls va perdre un 18,15% de població, l'àrea de Falset un 17,57%, la de Prades un 14,88%, la de la vella Tàrraco un 10,95%, la de Montblanc un 7,2% i la de Reus un 5,7%. L'únic territori que guanya demografia en aquest període és el Baix Penedès, amb 187 habitants més.

A la regió ebreca, el moviment migratori vers Terrassa el lidera indiscutablement la Ribera d'Ebre, amb més de la meitat del total ebrenc (60,1%), segueixen a més distància, el Baix Ebre (20,7%), la Terra Alta (9,9%) i el Montsià (8,3%), aquestes quatre comarques entre 1887-1900 presenten una tendència a la inversa i totes incrementen habitants, amb un guany conjunt de 10.407 persones. Al Camp de Tarragona, el pes de les tres ciutats en el global migratori a Terrassa el 1915, és del 58,5%, una proporció superior al moviment registrat vers la vila de Sant Gervasi de Cassoles el 1895 (45,68%).⁶ Evidentment el Vallès seria una destinació més dels emigrants, al capdavant de la qual hi hauria Barcelona, però també les ciutats de la pròpia província d'origen.

La indústria a la demarcació de Tarragona (1861)

Segons una estadística de 1861, la principal indústria a la província de Tarragona era l'agroalimentària, amb un 63,2% dels establiments, però sols emprava un 29,7% dels obrers. La seva característica principal era la dispersió. La segona activitat era la del tèxtil, concentrada bàsicament a l'Alt i Baix Camp (81,8%) i el total de treballadors camptarragonins en aquest ram era de 7.554, un 42,8% inclosos en el cotó (on destaca Reus); les fàbriques de filat i tissatge de llana eren set (cinc al Pont d'Armentera i dues a Valls), amb 147 operaris; el teixit de mescla ocupava a 310 persones, sense oblidar el lli i la seda (Baix Camp). Altres labors destacades eren la manufactura del paper (conques del Brugent, el Francolí i el Gaià) i el cuir (Alt i Baix Camp).⁷

⁵ Albert Arnavat, *L'impacte de la Primera Guerra Mundial sobre l'economia reusenca (1914-1923)*, Reus, 1987, p. 41-48.

⁶ Josep M. Grau, «Immigració del Camp de Tarragona a Sant Gervasi de Cassoles (1895)», *Butlletí del Centre d'Estudis Alcoverencs (Alcover)*, 2028, p. 59-111.

⁷ Maria Jesús Muiños-Vicent Terol, *Articulació territorial i transformacions econòmiques a la Ca-*

El 1861 a l'Alt Camp hi havia 1.756 obrers, la ciutat més industrialitzada era Valls. La seguia el Pont d'Armentera, que mantenia les fàbriques de Jaume Cardona (240 fusos) Jaume Prats (240 fusos), Joan Niset (300 fusos), Joan-Baptista Vicenç (100 fusos), Joan Grimau Cardona (500 fusos), a més d'una tintoreria i un batà. Els alts i baixos de la demanda podien fer aturar la producció, amb repercussions sobre la població activa, tal com sovint es fa ressò la premsa: «Tan extraordinario es el trabajo que actualmente existe en las fábricas de hilados de lana, que en Pont de Armentera poseen los señores don Juan Bautista Vicens y don Alberto Dasca, que ha llegado el punto de tener que trabajar día y noche. La fábrica del señor Cardona, que ha estado paralizada unos días, ha empezado también a ocupar a algunos obreros. La clase jornalera de dicha población, que había empezado a emigrar en busca de trabajo, muéstrase ahora bastante animada» (*El Correo de la Provincia*, Tarragona, 26 de maig de 1892). Amb posterioritat, a l'estiu sabem que: «Estos días se nota movimiento en la fábrica del señor Cardona, habiéndose ocupando algún número de operarios de ambos sexos, por lo que se cree seguro que se va a reinaugurar de toda aquella industria que fabricava lamillas, pañuelos, mantas-tapabocas y las antiguas mantas azules» (*Diario del Comercio*, Tarragona, tres de juliol de 1892). El text és una mostra evident que en períodes d'atur, una de les sortides serà l'emigració a altres enclosures tèxtils, entre ells Terrassa o Sabadell. A Alcover, el 1861 s'hi localitza una fàbrica de filar cotó, de Magí Murga (3.100 fusos i 25 obrers), un teler de lli (13 obrers), tres fàbriques de paper comú (48 obrers) i tres de paper d'estrassa (9 obrers). A continuació hi ha Vallmoll, que mantenia 28 telers de cotó (28 obrers) i petits pobles, la majoria amb alguna activitat industrial, com per exemple el Milà (una fàbrica de paper d'estrassa), Querol (un teler de lli) i Vilabella (6 telers de lli).

Reus era la principal ciutat industrial de la província, amb 30 milions de rals en capital invertit en aquest sector el 1861 (63,4% del total provincial). En aquesta data a la mateixa ciutat dels ganxets, s'hi compten cinc fabricants de filats i teixits de cotó que donaven feina a 1.120 obrers, 68 empresaris de seda amb 349 obrers i 44 fabricants de lli amb 705 obrers. El total de treballadors reusencs ocupats en el tèxtil era de 2.174 (89,35% de la comarca), a la resta del Baix Camp cal afegir-ne 259 (10,64%).⁸

Altres poblacions del partit judicial reusenc amb telers, són les Borges (dos telers de lli), Castellvell, amb una fàbrica de mescla (40 obrers), Montbrí amb una fàbrica de cotó (dinou telers), Riudoms amb una fàbrica de filar i teixir seda (tres obrers), la Selva amb vuit telers de lli (vuit obrers) i Vinyols, amb una fàbrica sedera (45 obrers). Dins el Tarragonès, el 1861 es documenten indústries a Altafulla (set telers manuals), la Canonja (una fàbrica sedera, amb disset telers

talunya meridional, Tarragona, 2008, p. 80-87.

⁸ Albert Arnavat, *Moviments socials a Reus 1808-1874. Dels motins populars al sindicalisme obrer*, Reus, 1992, p. 385-386.

mecànics i 51 operaris), el Catllar (una fàbrica de paper amb 35 obrers), Constantí (dues fàbriques de paper d'estrassa amb vuit obrers i una de cotó, amb setze telers i divuit obrers), Creixell (deu telers, amb dotze obrers), el Morell (vuit telers de seda i dos de lli), la Pobla de Montornès (56 telers), la Riera de Gaià (64 telers de lli), Torredembarra (quinze telers de cotó), Tarragona (una fàbrica de filats i teixits de cotó de Fontanals i Cia, 3.400 fusos, trenta telers mecànics, amb vuitanta obrers i a Vila-seca hi havia una fàbrica de seda, amb 36 obrers, una de cotó (dotze obrers), tres telers de lli (tres obrers) i una tintoreria (onze obrers).

Al Baix Penedès, l'estadística de mitjans segle XIX, anota establiments manufacturers a Albinyana (un teler de lli), Masllorenç (un teler de lli) i el referit Vendrell (48 telers de lli). A les Muntanyes de Prades, aprofitant els cursos dels rius Siurana i Brugent, trobem implantats diversos molins paperers a Arbolí (quatre d'estrassa), Siurana de Prades (un d'estrassa), Mont-ral (tres d'estrassa), la Riba (de paper blanc, estrassa i cartró), a més de set fàbriques de filats de cotó (155 obrers) i a Rojals (4 molins de paper d'estrassa amb dotze obrers). A la Conca de Barberà i la Baixa Segarra, la manufactura es basava en el tèxtil, paper i pell, es repartia entre diversos indrets, com Conesa (un teler de lli), Montblanc (una adoberia), Santa Perpètua de Gaià (una fàbrica de cotó de Josep Soler, de mil fusos i vint operaris), Sarral (una fàbrica de cotó de dotze telers mecànics), Vila-verd (dues fàbriques de paper comú i una d'estrassa). Però on el tèxtil era més estès era a Santa Coloma, amb dues fàbriques de cotó, una de Pelegrí Cortadellès (de 500 fusos i cinc telers mecànics) i l'altra d'Antoni M. Bosc (700 fusos, quatre telers mecànics i deu de comuns), a més d'onze telers manuals. Al Priorat, les dades industrials sols esmenten Cabacers (quatre filadors mecànics de seda), Cornudella (22 telers de cotó), el Mas-roig (un teler mecànic), Porrera (un teler de lli) i la Vilella Alta (un teler de lli). A la Ribera d'Ebre, únicament disposaven d'indústria Flix (un teler de cotó), Móra d'Ebre (quatre telers de cotó), Tivissa (quatre telers de lli), la Torre (dos telers de lli) i Vinebre (una fàbrica de filats de seda). Les poques indústries del Baix Ebre es troben ubicades a Paüls (un teler de lli), Roquetes (quatre telers de lli, un de barreja i una adoberia), Tortosa (29 telers de lli) i Xerta (una adoberia). Les activitats transformadores no agràries a la Terra Alta se situen a Corbera (un teler mecànic de lli), la Fatarella (dos telers de cotó), Horta de Sant Joan (cinc telers de barreja), el Pinell de Brai (dos telers de lli), Prat de Comte (un teler de cotó), Vilalba (tres telers de lli), finalment al Montsià, esmentar Amposta (una caldera de sabó), la Galera (dues calderes de sabó), Masdenverge (un teler de cotó), Santa Bàrbara (quatre telers de lli), la Sènia (dos molins de paper comú, amb 32 obrers i deu telers mecànics) i Ulldecona (sis telers de lli).⁹

⁹ Les dades individualitzades de 1861 les hem extret de l'obra de Francisco Giménez Guitied, *Guía fabril e industrial de España*, Madrid/Barcelona, 1862, accessible a internet gràcies a la versió digitalitzada de la BNE.

Entre les problemàtiques dels petits telers, a banda de la seva menor rendibilitat, hi havia l'elevada pressió fiscal, de la qual els periòdics en fan esment: «Hay fabricante que posee 1.000 telares mecánicos y sólo paga por 100 que tiene declarados, defraudando al fisco una cantidad considerable (...). En cambio, el modesto tejedor que no posee sino dos o tres telares antiguos y quizás no muy bien dispuestos, satisface mayor cuota que el gran fabricante por los suyos perfeccionados y adaptados a las exigencias modernas. Para éste, el fisco está completamente ciego; para el otro infeliz, es un lince; del primero no teme ni espera nada; del segundo puede temerlo y esperarlo todo. Y no consisten solamente las ocultaciones en cantidad o calidad, sino que multitud de industriales están exentos del pago de la contribución que les corresponde». (*El Pabellón liberal*, Tarragona, sis de desembre de 1891).

Enriqueta Camps Cura, en el seu estudi demogràfic sobre Sabadell, conclou que el 1850 la immigració representava el 36% de la població total i el 1889, el 41%. Les causes de la mobilitat industrial eren variades, per una banda els efectes de la recessió del tissatge manual sobre l'ocupació, l'impacte de les crisis temporals en el sector cotoner i per altra els canvis en la localització de l'activitat cotonera a conseqüència de les substitucions de la força motriu. Entre 1856-1865, un 43% dels caps de família immigrants a la ciutat vallesana, hi havia viscut menys de dos anys i un 79%, menys de cinc. Entre 1876-1890 hi arriben 5.700 forasters, d'ells més de la meitat dels caps de casa són treballadors qualificats del tèxtil i jornalers industrials. Els grups amb més mobilitat són els dels jornalers de les fàbriques, els ocupats en la construcció, transport i el servei domèstic.¹⁰

A les fàbriques també hi havia el perill de la deslocalització, tal com es pot entreveure a través de les cròniques periodístiques: «Se vende en Valls una fábrica de vapor para hilatura de algodón. El pliego de condiciones está en poder de don Miguel Carreras en dicha villa. En Tarragona en poder de los señores Romeu hermanos y en Barcelona en poder de don José Garriga. El remate tendrá efecto en la misma fábrica el día 12 de febrero, de once a doce de la mañana, si se presenta postura admisible. Si no tiene efecto la venta, se arrendará bajo un pliego de condiciones que se hallará en poder de los mismos señores, el día 19 del mismo mes y a la misma hora, en la misma fábrica» (*DT*, primer de febrer de 1866). Muiños i Terol incideixen en aquest aspecte, sobretot arran de la construcció del ferrocarril entre Reus i Lleida, quan Valls en resta al marge, circumstància que encaria els costos del transport. L'aïllament dels vallencs del port de Tarragona, orientat especialment a l'exportació agrícola i poc efectiu a la dels productes manufacturats, els comportà el desplaçament del seu tèxtil i adobats vers l'àrea d'influència de Barcelona, restant-hi únicament els negocis de menys envergadura. En la indústria camptarragonina, cal esmentar l'eix de Valls-Alcover-La Riba, que aprofitava els cursos d'aigua.¹¹

¹⁰ «Migracions i cicle familiar a Sabadell al segle XIX», *Arraona* (Sabadell), 5 (1989), p. 9-20.

¹¹ *Articulació territorial i transformacions*, p. 119-120.

2. NATURALSA DELS IMMIGRANTS

De les dues regions en que es divideix la demarcació provincial, la de Tarragona és la que aporta un nombre més elevat d'immigrants a Terrassa (70,5%), la resta correspon a les Terres de l'Ebre. A la primera, destaquen en volum, les comarques de l'Alt Camp (156 migrants, que equival a un 24,68%) i el Baix Camp (100 migrants, un 15,8%). A la terra dels castellers sobresurt clarament Valls, amb més de la meitat del contingent comarcal (60,25%), el Pont d'Armentera (18,58%), Alcover (6,4%) i Vallmoll (5,77%). La terra dels ganxets és un altre important espai emissor, amb la capital al capdavant (60%), sense menystenir els municipis de la rodalia, com Riudecols (14%), Mont-roig (5%), Botarell (4%) i altres. El Tarragonès, ocupa el darrer lloc al Camp en la seva aportació humana a Terrassa, amb 43 immigrants (6,8%), dels quals la meitat (51,1%) són de la mateixa capital, en volum continuaven Vilallonga del Camp (25,58%), Constantí (9,3%) i Perafort. Al Baix Penedès els immigrants són una vintena (3,16%), la meitat dels quals del Vendrell (55%), després segueixen amb tres individus cadascun, Bonastre i Sant Jaume dels Domenys. A les Muntanyes Prades (1,42% total), sobresurt el nucli de la Riba (77,7% comarcal) i amb un sol representant els provinents de Prades i Rojals; segueixen la Conca de Barberà, on els immigrants són 63 (9,9% del global), amb un repartiment molt similar entre els dos àmbits territorials. Les viles que n'aporten més són Santa Coloma de Queralt (34,9%), Montblanc (25,39%), l'Espluga de Francolí (11,1%), Passanant (9,5%) i Sarral (6,3%). A més distància hi ha el Priorat, que registra 48 immigrants (5,22% del total), de major a menor, els principals centres emissors són el Mas-roig (27%), Falset (16,6%), Torroja, la Figuera, la Morera i Capsanes. A les Terres de l'Ebre la distribució comarcal dels migrants és més irregular: La capdavantera és la Ribera d'Ebre (116, que equival a un 18,3% del total), amb dos pobles que engloben el 60,3% de la comarca: la Torre de l'Espanyol (36,2%) i Ascó (24,1%) i més distants Tivissa, Móra d'Ebre, Vinebre, Rasquera i Riba-roja. Les xifres del Baix Ebre (6,6%) són similars a les del Tarragonès o el Priorat, al primer territori hi ha tres localitats que concentren el 90,4%, que són Xerta (42,8%), Benifallet (30,9%) i Tortosa (16,6%) per aquest ordre; a la cua en nombre d'immigrants ebrencs esmentar a la Terra Alta (3% del global), on sobresurt Corbera d'Ebre (79% comarcal) i el Montsià (2,5% del general), amb una distribució més repartida, entre set municipis.

A Sant Gervasi de Cassoles, el 1895 vam acreditar la domiciliació de 194 ebrencs i 63 prioratins. A Terrassa, la primera xifra pràcticament és idèntica (un menys) i en la segona és inferior.¹²

¹² Josep M. Grau, «Immigració de les Terres de l'Ebre i el Priorat a Sant Gervasi de Cassoles (1895)», *Podall* (Montblanc), 9-10 (2020-2021), p. 174-195. Per l'anàlisi econòmica i social d'aquests dos territoris us remetem a aquest estudi.

Distribució comarcal de la immigració tarragonina a Terrassa (1915)

Regió de Tarragona: 439

Camp de Tarragona (299)

-Alt Camp: 156

-Baix Camp: 100

-Tarragonès: 43

-Muntanyes de Prades: 9

-Conca de Barberà: 63

-Priorat: 48

-Baix Penedès: 20

Regió de l'Ebre:193

-Baix Ebre: 42

-Montsià: 16

-Ribera d'Ebre: 116

-Terra Alta: 19

Total: 623

Segons Enriqueta Camps, el 1871 a Terrassa s'hi censen 5.876 nousvinguts, d'aquests, els originaris de la Catalunya meridional eren 53 (0,91% del total), la primera comarca en volum migratori és la del mercat de Valls i la segona la de Reus.¹³ El 1895 a Sant Gervasi de Cassoles, dels 521 immigrants camptarragonins registrats, l'estadística és a la inversa, amb la preminència del darrer,¹⁴ de mateixa manera que ho serà en d'altres indrets de la ciutat comtal. Així, el 1900 a la vila de Gràcia, dels 5.544 nousvinguts, 475 provenen de la demarcació meridional (2,63%), essent els capdavanters els provinents del partit judicial reusenc (30,7%), a continuació el vallenc (22,7%) i finalment el districte tarragoní (14,3%).¹⁵

A la primera meitat del segle XIX, una de cada tres o quatre famílies rurals tindrien un parent proper a la ciutat i a la segona meitat, ja serien gairebé totes les famílies. La transmissió de la informació de demandes laborals o possibilitats d'allotjament, es podia fer a través del parentiu o veïnatge. Un altre tret característic del moviment migratori als centres industrials, és la seva gradualitat en una mateixa generació o en diverses, també ho és l'atracció de treballadors del sector secundari i no pas del primari.¹⁶

¹³ *La formación del mercado de trabajo industrial*, p. 281.

¹⁴ Josep M. Grau, «Immigració del Camp de Tarragona a Sant Gervasi de Cassoles (1895)», *Butlletí del Centre d'Estudis Alcoverencs (Alcover)*, 125 (2018), p. 59-11.

¹⁵ E. Camps, *La formación del mercado de trabajo industrial*, p. 279.

¹⁶ E. Camps, *La formación del mercado de trabajo industrial*, p. 51, 63 i 71.

Procedència geogràfica dels immigrants tarragonins a Terrassa (1915)

<i>Regió de Tarragona:</i> 439	-El Vendrell: 11	-Roquetes: 1
Camp de Tarragona (299)	Muntanyes de Prades (9)	-Tortosa: 7
Alt Camp (156)	-Prades: 1	-Jesús: 1
-Aiguamúrcia: 1	-La Riba: 7	-Xerta: 18
-Alcover: 10	-Rojals: 1	Ribera d'Ebre (116)
-El Milà: 1	Conca de Barberà (63)	-Ascó: 28
-Bràfim: 1	Conca estricta (31)	-Flix: 2
-Els Garidells: 1	-Blancafort: 1	-Miravet: 3
-El Pla de Santa Maria: 5	-L'Espuga de Francolí: 7	Móra d'Ebre: 8
-El Pont d'Armentera: 29	-Montblanc: 15	-La Palma d'Ebre: 1
-Querol: 1	-La Guàrdia dels Prats: 1	-Rasquera: 6
-Vallmoll: 9	-Rocafort de Queralt: 1	-Riba-roja d'Ebre: 6
-Valls: 93	-Sarral: 4	-Tivissa: 11
-Fontscaldes: 1	-Vilaverd: 1	-La Torre de
-Vilabella: 2	-Vimbodí: 1	l'Espanyol: 42
-Vila-rodonà: 2	Baixa Segarra (32)	-Vinebre: 7
Baix Camp (100)	-Biure: 1	Montsià (16)
-Botarell: 4	-Passanant: 3	-Alcanar: 2
-Cambrils: 2	-Glorieta: 3	-Amposta: 2
-Duesaigües: 3	-S. Magí de la Brufaganya: 1	-Godall: 3
-Les Irlles: 2	-Sta. Coloma de Queralt: 22	-S. Carles de la Ràpita: 2
-Montbrí del Camp: 2	-Savallà del Comtat: 1	-S. Jaume d'Enveja: 1
-Mont-roig del Camp: 5	-Vallfogona de Riucorb: 1	-Santa Bàrbara: 1
-Reus: 60	Priorat (48)	-Uldecona: 4
-Riudecanyes: 3	-Cabassers: 2	Terra Alta (19)
-Riudecols: 14	-Capsanes: 3	-Bot: 1
-Riudoms: 1	-Cornudella del Montsant: 1	-Corbera d'Ebre: 15
-La Selva del Camp: 2	-Falset: 8	-Horta de Sant Joan: 1
-Vilanova d'Escornalbou: 1	-La Figuera: 4	-Pinell de Brai: 2
Tarragonès (43)	-Gratallops: 1	Total: 632
-La Canonja: 1	-Els Guiamets: 1	
-Constantí: 4	-Marçà: 1	
-Creixell: 1	-El Mas-roig: 13	
-Perafort: 2	-El Molar: 2	
-Roda de Berà: 1	-La Morera del Montsant: 4	
-Tarragona: 22	-Porrera: 1	
-Vilallonga del Camp: 11	-Torroja del Priorat: 5	
-Vila-seca: 1	-Ulldemolins: 1	
Baix Penedès (20)	-La Vilella Baixa: 1	
-Albinyana: 1	<i>Regió de l'Ebre:</i> 193	
-L'Arboç del Penedès: 1	Baix Ebre (42)	
-La Bisbal del Penedès: 1	-L'Ametlla de Mar: 1	
-Bonastre: 3	-Benifallet: 13	
-S. Jaume dels Domenys: 3	-El Perelló: 1	

3. CRONOLOGIA D'ARRIBADA A TERRASSA

Les dates de vinguda són un altre element a comentar. En primer lloc convé recordar que l'any d'arribada no necessàriament correspon a l'any de sortida de la localitat de naixença, abans els migrants poden haver passat per altres ciutats pont, sigui a la seva demarcació d'origen o a la de destinació, com hom pot constatar a través de les naixences dels fills. En segon terme, es pot comprovar que es tracta d'una migració recent, sols un 5% es desplaça a Terrassa abans de 1890. La darrera dècada del segle XIX, quan impacta la crisi agrària fil·loxèrica, representa un 18,9% de la migració, serà però el primer quinquenni del mil nou-cents, quan s'aconsegueix la xifra més elevada (27,5%), però si comptem tota la dècada (1901-1910), el percentatge gairebé és la meitat del total (48,8%), el darrer quinquenni agrupa un 19,1% dels nouvinguts a Terrassa. Les notícies aparegudes als diaris ens aporten diferents causes de l'emigració anterior, la Tercera Guerra Carlina en fou una, si bé de forma temporal, així ho documentem a l'Alt Camp pels excessos dels militars sobre la població civil, Vegem sinó el crit d'alarma que des de la ciutat de Valls s'emet el 1871: «Qué pasa en Valls? Desde que llegó a aquel pueblo el coronel [de carabineros, Antonio] Escoda, un 27 del pasado [mes de febrer], han emigrado y siguen todavía emigrando cuasi la totalidad de las personas acomodadas de aquella desgraciada villa? Saben esto nuestros gobernantes? ¿Saben que es tal el terror que allí domina, que en el día de ayer empezó a emigrar la dase jornalera? Si no lo saben, se lo advertimos para que remedien el mal» (*El Tarraconense*, 13 de març de 1871). Al Baix Penedès les demandes econòmiques dels carlins també eren un motiu per fugir: «Dícese que son muchos los vecinos de Vendrell que tratan de emigrar con motivo de los 100.000 duros que los carlistas han exigido de contribución a dicho pueblo» (*DT*, 19 d'abril de 1874).

Cronologia d'arribada dels immigrants tarragonins a Terrassa segons el padró de 1915

Abans de 1855: 1
1856-1860: 2
1861-1865: 2
1866-1875: 7
1876-1880: 2
1881-1885: 9
1886-1890: 9
1891-1895: 58
1896-1900: 62
1901-1905: 174
1906-1910: 135
1911-1915: 121
Desconegut: 50
Total: 632

Els desastres naturals, com les grans avingudes dels rius, podien perjudicar greument l'agricultura i els transports. Una mostra ens l'ofereix l'aiguat de Santa Tecla de 1874 a Altafulla, on «el aguacero último ha producido daños aún más considerables que en el de esta capital [Tarragona]. Desde el Gayá hasta el citado pueblo, ha desaparecido todo lo que existía en los campos, y estos últimos han quedado como si nunca hubiesen tenido cultivo, convertidos en un charco inmenso, lleno de piedras. Ni los mismos propietarios conocen donde se hallaban sus respectivas heredades. No cabe mayor desolación. La corriente del Gayá se detuvo en el terraplén de la vía férrea, inundando así una gran estension de terreno, hasta que rompió dicho terraplén, hundiéndose el puente de la citada vía y produciendo otros estragos». Sobre l'afectació a les indústries llegim: «Del Pont de Armentera el aguacero del miércoles se llevó una gran fábrica, produciendo otras muchas desgracias. En Bráfim lamentan también la desaparición de varios edificios y otros desastres», De Picamoixons relaten: «Sabemos que las pacas de algodón que, arrastró basta el mar el Francolí en su última avenida, proceden de la fábrica que el señor Pallás de Valls, tiene en la Rochela, cuyo establecimiento sufrió graves perjuicios a consecuencia del temporal del día 23» (DT, 25 de setembre de 1874).

A les Terres de l'Ebre, les malalties també podien provocar emigracions temporals, almenys de les classes benestants, que volien evitar les epidèmies, com passà a Tortosa el 1870: «Esta catástrofe [un incendi en quatre cases de la Plaça Nova], ha venido a aumentar la afliccion de este vecindario [Tortosa], que ya la tenía muy grande por el estado sanitario de la población, pues si bien no es en el día alarmante, por los poquísimos casos que aquí se han presentado de enfermedades sospechosas, estos han bastado para hacer emigrar a cuasi todas las familias acomodadas, cuya ausencia da a esta ciudad un aspecto de tristeza muy notable y ha contribuido a la disminución del comercio y del trabajo, que se deja sentir ya en las clases menesterosas la sociedad de una manera tanto más sensible, cuanto que el Ayuntamiento, agoviadísimo por falta de fondos, no los tiene para atender a la miseria que nos amenaza» (*El Tarraconense*, 10 de novembre de 1870).

En períodes de crisi, la imposició de tributs provocava el malestar social, amb manifestacions i agressions als polítics i recaptadors. El nou de juliol de 1889 des de Torredembarra, hom escriu: «Hace unos días que en esta pacífica villa se reunió el Ayuntamiento y Junta de Asociados y acordó, constandingo solo en contra el voto de don Ramón Mercadé, el establecer el impuesto de consumos. Ayer fué el primero que se establecieron los fielatos y durante el día pasaron algunas escenas joco-serias entre algunos vecinos y los dependientes del resguardo. A las cinco de la tarde, algunos de dichos dependientes, aconsejados por alguno que les quería bien, abandonaron el punto y se marcharon hacia Tarragona, puesto que dos de ellos eran de ahí, y los más fieles se empeñaron en no abandonar el punto. Entretanto entre el vecindario cundía la efervescencia, y los

ánimos iban exaltándose, lo que anunciaba próxima tormenta. Sobre las nueve de la noche de ayer, unos 809 vecinos, acompañados de gran número de chiquillos, comenzaron a gritar y silbar, arrojando piedras a casa del administrador de consumos, alcalde y concejales, no dejando sano ni un cristal. El secretario del Ayuntamiento tuvo que refugiarse en una casa particular y el del juzgado municipal recibió dos pedradas en la cabeza, que le ocasionaron dos fuertes contusiones. La fuerza de la guardia civil, con gran tacto consiguió que a las diez y media de la noche quedara terminado el motín. El Ayuntamiento está reunido en sesión para tratar del citado impuesto de consumos. El tumulto ocurrido en esta villa no tiene precedentes y todo es debido al acierto con que nos gobierna el señor [Práxedes Mateo] Sagasta y sus correligionarios. Ha contribuido en gran parte al tumulto el estado precario que por la malhadada ley de alcoholes, ha quedado esta población, pues el gran número de toneleros que se ganaban la vida en esta han tenido que emigrar, quedando sus esposas e hijos en la miseria. Para colmo de desdichas, todas las legumbres y hortalizas se han perdido a consecuencia de la escesiva humedad y fuertes calores, y los viñedos, única esperanza que nos quedaba, se hallan atacados por el mildiu y la cosecha quedará mermadísima» (*DT*, deu de juliol de 1889).

Els baixos salaris i la pujada de preus dels productes bàsics eren unes preocupacions recurrents als rotatius locals: «A causa de la crisis general por que atraviesa nuestra ciudad [Tarragona], hay infinidad de jornaleros sin trabajo, y los que tienen la fortuna de estar ocupados en él, perciben unos salarios tan reducidos, que bien puede decirse que la subida del precio de cualquier artículo de primera necesidad [es refereix al pa], significa para el obrero una disminució efectiva en el diario alimento» (*El Correo de la provincia*, Tarragona, 27 d'octubre de 1896).

Altres accidents, com els incendis, podien comportar la pèrdua temporal de llocs de treball: «El comandante del puesto de Pont de Armentera participa que el 23 ocurrió un incendio en la fábrica de hilados de lana propiedad de Don Jaime Cardona Balduch, sita en el término municipal de Aiguamurcia. Las pérdidas son de alguna consideración, sin haber ocurrido ninguna desgracia personal» (*DT*, 27 d'agost de 1890). Ja en el nou segle, una altra crònica relata: «La guardia civil de Pont de Armentera comunica que anteayer se declaró un incendio en la fábrica de hilados y tejidos de don Alberto Dasca. No han ocurrido desgracias personales, calculándose las pérdidas en 1.500 pesetas (*DT*, setze de desembre de 1913).

El tancament temporal de les fàbriques també era un factor per forçar l'emigració dels obrers vers a altres ciutats, «Han sido suspendidos los trabajos en la fábrica de tejidos e hilados que en el Pont de Armentera, tiene establecida don Pedro Cardona, temiéndose el cierre de la misma» (*La Opinión*, Tarragona, 16 de desembre de 1891). L'any següent sembla que es tornà a reobrir. Joaquim Margalef considera que la plaga de la fil·loxera va generar una crisi exportadora de

Targeta postal que el 26 d'octubre de 1928, des de Barcelona, envien Anton i Mercè Moncusí, al seu pare Marià, de Vallverd de Queralt: "Estimats pares: Hem rebut lo que vàreu enviar tot perfectament bé. Per Tot Sans serem al Pla [de Santa Maria], penso trobar-hi o veure's en aquells dies a algú de vosaltres. Estem bé i lo mateix desitgem per a tots vosaltres. Suposo vareu rebre la carta que fa poc vaig enviar-vos. Recors per a tots, Vós estimen vostres fills, Anton i Mercè. [P. D.] Rebuta carta. Molt bé, ja ens veurem, portaré l'encàrrec, 26 a 3 tarda». Aquestes petites trameses de correu eren un dels pocs contactes dels emigrants amb les seves famílies. La imatge de la postal és del Bois de la Gruerie (França). Agraieixo al riudomenc Josep Mas, la gentilesa del document, comprat al mercat de brocanters de Reus.

llarga durada, els emprenedors de les comarques meridionals s'orientaren vers els comerç del vi, oli i més tard els fruits secs, és a dir activitats allunyades de la indústria, amb menor ocupació laboral i la que existia estava vinculada al sector primari. Les estadístiques sobre població activa industrial a la demarcació de Tarragona entre 1900-1910, demostren que en aquesta dècada va baixar un 48% (12.091 persones menys),¹⁷ circumstància que explicaria l'emigració. Segons el padró de Terrassa de 1894, el període de major vinguda de migrants tarragonins és el primer quinquenni dels anys noranta (38,7%) i la segona la dècada dels vuitanta (28,6%). Segons les dades de l'INE, recollides per Joaquim Margalef, el 1900 a Barcelona hi havia 34.899 immigrants tarragonins, suma que equivalia al 10,3% de la població de la nostra demarcació.

¹⁷ Una visió econòmica... p. 36, 47-48 i 105.

4. SEXE I ESTRUCTURA D'EDAT DELS IMMIGRANTS

En relació al sexe del conjunt d'emigrants tarragonins a Terrassa el 1915, predominen les dones (53,5%) sobre els homes (46,5%). Per comarques, les tres del Camp, el Baix Penedès i el Baix Ebre, presenten un equilibri, no així la Conca de Barberà, on les dones superen amb més percentatge (53,9%), especialment la Baixa Segarra (62,26%), també el Priorat (68,7%) i la Ribera d'Ebre (56%); en sentit contrari, a la Terra Alta els homes les avantatgen (63,1%).

L'edat dels immigrants és un altre element a comentar, malgrat que ignorem les dades del 7,9%. La tendència que s'observa és ben clara, la majoria són joves, una tercera part no sobrepassen els quinze anys, si allarguem el grup fins els vint anys, la proporció és del 43,5%, en sentit invers, els majors de 55 anys són pocs (3,3%, generalment pares que conviuen amb els fills) i els majors de 41, representen un 13,9%.

En el conjunt provincial tarragoní, segons el cens de 1910, el grup fins els catorze anys era el 28,8% de la població, el d'entre 15-35, representava una tercera part (33,41%), el següent, entre 36-55, una quarta part (23,81%) i els majors de 56, un 13,98%.¹⁸

Edat dels immigrants tarragonins a Terrassa segons el padró de 1915

0- 5:	83
6-10:	60
11-15:	68
16-20:	64
21-25:	74
26-30:	43
31-35:	33
36-40:	48
41-45:	57
46-50:	20
51-55:	11
+55:	21
Desconegut:	50
Total:	632

5. NATURALESA DELS CÒNJUGES DELS IMMIGRANTS

Naturalesa de les mullers dels immigrants

Majoritàriament els immigrants a Terrassa estaven casats amb una dona de la seva pròpia demarcació (55,6%), fet que ens mostra que molts marxaven amb

¹⁸ Joaquim Margalef, *Una visió econòmica del llarg segle xx al Camp de Tarragona i les Terres de l'Ebre*, Tarragona, 2012, p. 80.

la parella formada des dels llocs d'origen (63,3% de la regió de Tarragona i un 36,7% de la de l'Ebre). De la resta, una tercera part provenia de la província de destinació (33,8%), amb un paper destacat del Vallès i el Pla de Barcelona i en menor mesura, del Bages i el Baix Llobregat, les terres de Ponent i Girona (6,3%) i un percentatge similar les de fora el Principat (6,3%).

En una recerca de Carles Millàs sobre els immigrants olesans a Terrassa, palesa que el 1894 un 20% dels homes estan casats amb egarenques.¹⁹ En el nostre cas, el percentatge de tarragonins que ho fan, baixa la meitat (9,85%).

Per a una parella acabada de casar, el salari del marit representava un 58% de l'ingrès familiar, la resta el cobrien la muller, els pares i els sogres.²⁰

Naturalesa de les mullers dels immigrants tarragonins a Terrassa (1915)

Regió de Tarragona: 50	-Corbera d'Ebre: 3	-Manresa: 4
Camp de Tarragona (36)	-Garcia: 1	-Mura: 1
-Alcover: 2	-Godall: 1	-Marganell: 1
-L'Aleixar: 1	-Horta de Sant Joan: 1	-El Pont de Vilomara: 1
-La Canonja: 1	-Móra?: 1	Maresme (1)
-Les Irlles: 1	-Móra d'Ebre: 1	-Arenys de Mar: 1
-Mont-roig del Camp: 1	-Rasquera: 1	Regió de Lleida: 5
-El Pont d'Armentera: 3	-Riba-roja d'Ebre: 1	-Arbeca: 1
-Reus: 4	-Tivissa: 2	-Cervià de les Garrigues: 1
-Riudecols: 2	-La Torre de l'Espanyol: 8	-La Bovera: 1
-Querol: 1	-Vinebre: 2	-Montoliu: 1
-Tarragona: 1	-Xerta: 1	-Torrebesses: 1
-Vallmoll: 1	Regió de Barcelona: 48	Regió de Girona: 4
-Valls: 16	Vallès (24)	-Girona: 1
-Vilallonga del Camp: 2	-Rubí: 1	-Puigcerdà: 1
Baix Penedès (1)	-Sabadell: 5	-Monells: 1
-S. Jaume dels Domenys: 1	-Terrassa: 14	-S. Salvador de Bianya: 1
Conca de Barberà (8)	-Ullastrell: 1	Fora de Catalunya: 6
-L'Espluga de Francolí: 1	-Vacarisses: 3	Illes Balears (1)
-Montblanc: 3	Pla de Barcelona (11)	-Palma: 1
-Passanant: 1	-Barcelona: 8	Aragó (2)
-Sta. Coloma de Queralt: 3	-Gràcia: 1	-Ontinyena: 1
Priorat (5)	-S. Gervasi de Cassoles: 1	-Osca: 1
-Cabacers: 1	-S. Martí de Provençals: 1	País Valencià (1)
-Cornudella del Montsant: 1	Baix Llobregat (5)	-València: 1
-Falset: 1	-Cervelló: 1	Andalusia (1)
-El Mas-roig: 2	-Esparreguera: 1	-Almeria: 1
Regió de l'Ebre: 29	-Martorell: 2	Estranger (1)
-Ascó: 5	-Sant Esteve Sesrovires: 1	-França: 1
-Benifallet: 1	Bages (7)	Total: 142

¹⁹ «Migracions històriques entre el Vallès Occidental i Olesa de Montserrat (Baix Llobregat)», *Terme* (Terrassa), 34 (2020), p. 171-218.

²⁰ E. Camps, *La formación del mercado de trabajo industrial*, p. 171.

Naturalesa dels marits de les immigrants

L'elecció dels marits de les migrants segueix la tendència que hem descrit anteriorment en el cas de les mullers, però hi ha algunes diferències en volum. Les que contrauen matrimoni amb homes tarragonins no arriben a la meitat (48,19% i en sentit contrari les que ho fan amb barcelonins és superior (38,5%). Les dones podien haver marxat de joves amb la seva família o soles per anar a servir de minyones en alguna casa, però en el buidatge realitzat la presència del servei domèstic és testimonial.

Naturalesa dels esposos de les immigrants tarragonines a Terrassa (1915)

Regió de Tarragona: 53	-Riba-roja d'Ebre: 1	-La Llacuna: 1
Camp de Tarragona (36)	-Tivissa: 2	Osona (1)
-Les Irlles: 1	-La Torre de l'Espanyol: 7	-Vic: 1
-Mont-roig del Camp: 1	-Vinebre: 1	Maresme (1)
-El Pont d'Armentera: 5	-Xerta: 3	-Arenys: 1
-Reus: 7	Regió de Barcelona: 64	Alt Penedès i Garraf (5)
-La Riba: 2	Pla de Barcelona (3)	-Gelida: 2
-Riudecols: 1	-Barcelona: 2	-S. Sadurní d'Anoia: 1
-Tarragona: 2	-S. Martí de Provençals: 1	-Vilanova i la Geltrú: 2
-Vallmoll: 1	Vallès (34)	Regió de Lleida: 7
-Valls: 15	-Castellar del Vallès: 1	-Cervera: 1
-Vilallonga del Camp: 1	-Castellbisbal: 1	-El Cogul: 1
Baix Penedès (1)	-Matadepera: 1	-Espuga Calba: 1
-S. Jaume dels Domenys: 1	-Rellinars del Vallès: 1	-Lleida: 1
Conca de Barberà (9)	-Rubí: 1	-Santa Fe de Segarra: 1
-Blancafort: 1	-Sabadell: 2	-El Soleràs: 2
-L'Espuga de Francolí: 1	-Sant Celoní: 1	Fora de Catalunya: 15
-Montblanc: 3	-Terrassa: 24	Aragó (4)
-Sta. Coloma de Queralt: 3	-Vacarisses: 1	-Fraga: 1
-Sarral: 1	-Viladecavalls: 1	-Osca: 1
Priorat (7)	Baix Llobregat (7)	-Tamarit de Llitera: 1
-Cabacers: 1	-Esparraguera: 1	-Terol: 1
-Capsanes: 1	-Martorell: 2	País Valencià (7)
-Cornudella del Montsant: 1	-Olesa de Montserrat: 2	-Alcoi: 2
-Falset: 1	-Sant Esteve Sesrovires: 1	-Benicarló: 1
-La Figuera: 1	-Sant Feliu de Llobregat: 1	-Castelló de la Plana: 1
-El Mas-roig: 1	Bages (8)	-Godolleta: 1
-Torroja del Priorat: 1	-Cardona: 3	-Vinaròs: 2
Regió de l'Ebre: 27	-Manresa: 3	Castella (2)
-Ascó: 5	-Súria: 2	-Albacete: 1
-Benifallet: 1	Moianès (1)	-Salamanca: 1
-Corbera d'Ebre: 2	-Sta. Maria d'Oló: 1	Estranger (2)
-Godall: 1	Anoia (4)	França: 2
-Móra d'Ebre: 2	-Conill: 1	Total: 166
-Pinell de Brai: 1	-Hostalets de Pierola: 1	
-Rasquera: 1	-Igualada: 1	

6. ITINERARIS MIGRATORIS

L'emigració a Terrassa no sempre era la primera opció pels emigrants. Alguns abans escollien altres poblacions de la demarcació d'origen, és el cas del carreter Pau Soler, nat a Valls i casat amb una dona de Passanant, que el 1900 resideixen a Reus i el 1902 marxen a Terrassa; el teixidor reusenc Francesc Margenat, que el 1889 es desplaça a Valls i el 1891 a Terrassa; el matrimoni de pagesos de Vilallonga del Camp Llaurador-Besora, que el 1880 es domicilien a Valls i el 1903 es trasllada a Terrassa; l'espluguina Magdalena Cantí el 1891 tenia fills a Reus i el 1906 ja la trobem a Terrassa; la parella de jornalers de Montblanc Vallverdú-Domingo, primer es dirigeixen a Tarragona i més endavant iniciaran un periple per Perpinyà, Manresa, Esparraguera i Terrassa; Rosalia Vallès, dels Guiamets, que el 1914 la situem a Tarragona i després a Terrassa, o una parella de jornalers del Godall (Matamoros), que segueix el mateix itinerari, és a dir primer cerquen feina a la seva capital administrativa i més tard emprenen un posterior viatge. Altres casos de moviments inicials a l'interior de la demarcació, són el de Paula Ferrer, que el 1892 ja casada, és a Reus i el 1913 és a Terrassa (aleshores ja vídua); el matrimoni espluguí de pastors Amigó-Miró que el 1900 resideix a Reus i el 1908 ja és a Terrassa, la també espluguina Magdalena Cantí, la qual el 1891 la situem a la capital del Baix Camp i anys després (1906) obté el veïnatge egarenc, o Dolors Monasterio, del Pont d'Armentera, esposada amb un jornalero d'Alcoi, que el 1901 habiten a Sant Quintí de Mediona (Alt Penedès) i el 1913 marxen a Terrassa.

També són nombrosos els qui decideixen passar primer per la ciutat de Barcelona abans d'anar a raure al Vallès: el jornalero vallenc Eusebi Dalmau, hi és el 1902, Joan Riber, el 1907 (el 1912 ja és a Terrassa); el paleta de Mont-roig del Camp Salvador Blanc, casat amb una barcelonina, que el 1911 és a Sarrià i dos anys després a Terrassa; el reusenc Manel Borràs, casat amb una sabadellenca, el 1891 és a Barcelona i tres anys més tard al Vallès; Tecla Trec, de Tarragona, maridada amb un calderer de Cardona, el 1901 és al cap i casal i el 1904 ja són a Terrassa; el jornalero tortosí Francesc Gavaldà, enllaçat a Barcelona, el 1903 té un fill en aquesta ciutat i el 1915 un altre a Terrassa; el jornalero Pasqual Serra, del Pinell, el 1892 és a Barcelona, el 1899 a Manresa i el 1912 a Terrassa. Les comarques del Baix Llobregat, el Bages o l'Alt Penedès, també són un estadi intermedi abans de decidir-se pel Vallès, la consulta dels fulls de les altes i baixes del padró ens podrien donar més claror sobre les anteriors residències i poblacions de destinació futura.

Els freqüents canvis de residència eren causats per les oportunitats canviants d'ocupació de les fàbriques. Precisament la literatura ens mostra algun exemple, així l'escriptor Jesús Moncada, en el llibre Camí de Sirga, relata la gran activitat de les mines de carbó del Baix Cinca durant la Primera Guerra Mundial: «Tot just encetada la matadissa, Barcelona començà a demanar carbó sense parar, tones

i més tones, muntanyes de lignit per alimentar els vapors d'una indústria a la qual la guerra donava una embranzida increïble. La conca, sacsejada per la demanda insòlita del material, hagué d'espavilar-se».²¹

Bona part dels fills neixen a la demarcació barcelonina (61,44%), dins d'aquesta tres quartes parts ho fan a la mateixa ciutat de Terrassa (70,5%) i un 14,37% al Pla de Barcelona. La província d'origen representa més d'una tercera part (34,9%), ja que acompanyarien els seus progenitors en el periple laboral.

Lloc de naixement dels fills dels immigrants tarragonins residents a Terrassa (1915)

Regió de Tarragona: 57	-Riba-roja d'Ebre: 1	-Sabadell: 1
Camp de Tarragona (44)	-Tivissa: 2	-Terrassa: 108
-Mont-roig del Camp: 1	-La Torre de l'Espanyol: 8	-Viladecavalls: 1
-El Pont d'Armentera: 6	-Vinebre: 1	Baix Llobregat (4)
-Riudecanyes: 1	-Xerta: 5	-Cornella de Llobregat: 1
-Riudecols: 2	Regió de Barcelona: 153	-Esparraguera: 1
-Valls: 17	Pla de Barcelona (22)	-Martorell: 1
-Reus: 11	-Barcelona: 15	-Olesa de Montserrat: 1
-Tarragona: 6	-Gràcia: 1	Alt Penedès i Garraf (3)
Baix Penedès (2)	-Hostafrancs: 1	-Sant Quintí de Mediona: 1
-Banyeres del Penedès: 1	-S. Gervasi de Cassoles: 1	-Sitges: 1
-El Vendrell: 1	-Sarrià: 1	-Vilanova i la Geltrú: 1
Conca de Barberà (7)	-Sant Andreu de la Barca: 1	Regió de Lleida: 3
-L'Espluga de Francolí: 1	-S. Andreu de Palomar: 1	Garrigues (2)
-Montblanc: 2	-Sta. Coloma de Gramanet: 1	-L'Albi: 1
-Santa Coloma de Queralt: 3	Anoia (1)	-Arbeca: 1
-Vilaverd: 1	-Igualada: 1	Pallars (1)
Priorat (4)	Bages (7)	-Trepç: 1
-Falset: 1	-Castellbell i el Vilar: 1	Catalunya Nord (1)
-El Mas-roig: 1	-Manresa: 3	-Perpinyà: 1
-Torroja del Priorat: 1	-El Pont de Vilomara: 1	Fora de Catalunya: 5
-El Molar: 1	-Sallent: 1	País Valencià (2)
Regió de l'Ebre: 30	-Sant Vicenç de Castellet: 1	-Godolleta: 1
-Ascó: 3	Osona (2)	-Vinaròs: 1
-Benifallet: 2	-Vic: 1	Aragó (2)
-Corbera d'Ebre: 3	-Olost: 1	-Alcanyís: 1
-Flix: 1	Vallès (114)	-Saragossa: 1
-Garcia: 1	-Castellar del Vallès: 1	Estranger: 1
-Godall: 1	-Mollet del Vallès: 1	Amèrica (1)
-Palma d'Ebre: 1	-Montcada i Reixac: 1	-Buenos Aires: 1
-Rasquera: 1	-Rubí: 1	Total: 249

Observació: Per evitar distorsions sols hem comptat un fill per població.

²¹ Ens hem servit de la vuitena edició de 2005, publicada per La Magrana, Barcelona, p. 54.

7. ESTRUCTURA PROFESSIONAL DELS IMMIGRANTS A TERRASSA

La dedicació més minoritària dels migrants és la del sector primari (8,1%). La ciutat absorbia preferentment mà d'obra industrial per al funcionament de les fàbriques, no obstant hi ha un petit grup de vint pagesos, nou dels quals són ebrencs, sis camptarragonins, tres prioratins i dos penedesencs. Vinculats amb la ramaderia localitzem dos pastors (de Vilabella i l'Espluga de Francolí) i dos cabrers (de Biure i Montblanc), que es dedicarien a la venda de llet i carn. Com en d'altres ocasions el padró no especifica, en el cas dels jornalers a quin sector treballen,²² per la qual cosa hi podria haver un nombre superior de pagesos, tal com es constata amb la comparació de dades amb el padró de 1920. El 1887 el terme de Terrassa tenia 398 ha. D'aquestes un 85,5% estaven conreades, entre 1885-86 la superfície de Sant Pere de Terrassa era de 7.928 ha. la meitat cultivades (54,5%) majoritàriament de vinya.²³

Els jornalers sense terra podien emprendre migracions temporals en temps de collita, de solters ocupar-se de mossos i en família, de masovers. Però els que es quedaven en els llocs d'origen depenien del treball ofert pels hisendats, vegem sinó una eloqüent crònica sobre la Conca: «Montblanch 6 de mayo. En la madrugada de hoy, ha habido en esta una especie de alarma debida a lo siguiente: Al amanecer es costumbre de que los jornaleros se dirigen a la Plaza Mayor, donde a su vez acuden también los propietarios para dar jornal a los que necesitan. Como ayer y parte de la noche anterior ha estado lloviendo con escasos intervalos, por cuyo motivo no pueden trabajarse las tierras de conreo, hoy han acudido a la plaza en número de unos 300 jornaleros para ir a cultivar tierras garrigas, yermas o montañosas, que es donde únicamente pueden trabajarse» (*El Tarraconense*, 7 de maig de 1872). Si el 1877 la vila ducal comptava amb 4.775 residents, el percentatge de jornalers equivalia almenys al 6,28%, un perfil humà que a la llarga es veuria empès a emigrar, no sols a altres indrets de Catalunya, sinó també a l'estranger, fins i tot a Oceania, tal com es pot verificar a les pàgines dels diaris tarragonins: «Se encuentra en esta ciudad [Tarragona], un agente alemán que está contratando labradores jóvenes para emigrar a Australia, siendo ya 20 los reclutados, los cuales embarcarán directamente en Barcelona, en el vapor de 13.000 toneladas Bulow». (*DT*, 5 de maig de 1907).²⁴

²² Enriqueta Camps també ha verificat el problema de l'ambigüitat en la declaració de les ocupacions en referència al mot jornalero. La geògrafa en fa un seguiment nominal a través dels padrons municipals i en la seva majoria els assigna al sector tèxtil, com a sinònim de treballador assalariat. Els del sector agrari es denominen bracers o simplement pagesos, *La formación del mercado de trabajo industrial*, p. 250.

²³ Pere Roca Fabregat, «Quins conreus hi havia als voltants de Terrassa?», *Terme* (Terrassa), 17 (2002), p. 55-62.

²⁴ La bibliografia sobre aquesta migració transatlàntica és diversa, vegeu entre d'altres, els treballs de Montserrat Garriga Pujals, *L'emigració vila-secana a Austràlia i Amèrica del Sud entre 1860-1960*, Vila-seca, 2001 i de William A. Douglas, «El factor català a la història de l'emigració australiana», *Revista d'Etnologia de Catalunya* (Tarragona), 11 (1997), p. 88-101.

En d'altres estudis sobre migracions també hem observat la reduïda presència de pagesos, com en el cas dels migrants de la Conca de Barberà a la ciutat de Tarragona el 1844, quan sols un 4,3% d'ells pertanyia al sector primari.²⁵

Els immigrants del sector secundari a Terrassa eren els majoritaris (73,5%) i dins d'ell més de la meitat eren jornalers (60,8%). Malauradament la font municipal no distingeix els agrícoles dels industrials, la comparació realitzada amb el padró de 1920 indica que dels primers n'hi havia algun que altre (vegeu apèndix documental). Si ens aturem en les feines especialitzades veurem que molts provenen de centres fabrils, els dos aprestadors eren vallencs, dels quatre filadors, un és de Reus, un del Pont d'Armentera, un de Valls i el darrer de Corbera d'Ebre (fill de pagès), el mosso és reusenc. Dels obrers de fàbrica, hi ha una variada procedència: quatre de Valls, dos del Pont, dos de Santa Coloma, tres del Masroig, dos de Xerta, dos de la Torre, els joves de l'àmbit rural generalment són fills de pagesos. El maquinista és de Reus, el fogoner d'Ascó, el mecànic de Valls, els teixidors d'Alcover, el Pont (dos), Valls (dos), Reus, Constantí, Montblanc, Santa Coloma, Vimbodí, Ascó i Corbera; els tintorers, quatre de Valls i un de Rocafort, els rajolers de Reus, Valls, el Vendrell i Tivissa, el fonedor de Reus i el semoler d'Alcover. Els artesans per contra, són més dispersos arreu el territori, així l'ebenista és d'Amposta, el ferrer de la Bisbal, els fusters de Reus, Mont-roig, Valls, Blancafort i Porrera, el matalasser de Sarral, les modistes de Valls i Montblanc, la planxadora i la sastressa de Santa Coloma. Dins la construcció, els paletes i els serrallers en trobem d'arreu, dels últims les localitats que aporten més d'un individu són el Pont, la Riba i Tortosa.

El sector terciari no arriba a la quarta part (18,3%), si bé té un fàcil encaix a la ciutat, en oferir serveis de tota mena. Hi ha una onzena de persones que es dediquen a comerciar, el padró sols indica el mot genèric «comercio», on apareixen camptarragonins, conquencs, penedesencs i ebrencs, tant originaris de ciutats (Reus, Valls i Tortosa), com de viles mitjanes i pobles més petits, els dos forners són ebrencs (la Torre i Móra d'Ebre) i els lleters conquencs (Rojals i Montblanc), pare i fill. Els diaris tarragonins en ocasions fan esment de la reputació de la llet montblanquina: «Hemos tenido ocasión de probar la excelente leche de Montblanch, que diariamente se recibe en la acreditada lechería que tiene establecida el señor Guarro en la Rambla de San Juan, número 34, la que recomendamos al público por las condiciones de nutrición, grato sabor y frescura que reúne» (*La Opinión*, Tarragona, 22 de febrer de 1890). També cal referir-se a dos dependents i un aprenent de comerç, que són colomins, en un cas s'indica que viu a casa d'una vídua, un ferreter és reusenc. En les memòries de l'urgellenc Emili Eroles sobre la Barcelona de començament del segle xx, explica el mecanisme per entrar en un magatzem de teixits: «El senyor Epifani començà a

²⁵ J. M. Grau, «Emigració de la Conca de Barberà i la Baixa Segarra a la ciutat de Tarragona (1844)», *Recull* (Santa Coloma de Queralt), 13 (2014), p. 51.

treballar quan sols tenia catorze anys. Entrà de meritori al despatx i la seva feina consistia, als matins a escombrar el magatzem, netejar les taules de l'escriptori, anar a la font a omplir els càntirs i després passar notes i més notes a les agències de transports marítims i terrestres. A les tardes invariablement, havia d'anar a les estacions a recollir els talons de ferrocarril de les mercaderies trameses el dia abans i en arribar al vespre, després d'enganxar els segells a la correspondència, havia d'anar a correus a dipositar-la a les bústies corresponents. Entrava al despatx a les set del matí i acabava a les nou del vespre i tenia un sou mensual de trenta pessetes (...). Com que era el darrer dels dependents, quan s'escampava alguna plantofada, invariablement era ell qui la rebia. Aleshores existia el bon costum de pegar als aprenents, costum que s'ha anat perdent amb els anys i els avenços socials, i ell no havia de ser pas una excepció. A força de treballar dotze hores cada dia per una pesseta de jornal i rebre calbots contínuament durant aquestes hores, el noi va guanyar la confiança de l'amo, el qual al cap de l'any va augmentar-li el sou fins a quaranta pessetes, i l'incorporà ja definitivament a l'oficina com ajudant de la secció de facturació. En aquest lloc va treballar-hi uns deu anys seguits, sempre puntual i diligent».²⁶

En el transport, esmentar quatre carreters (un de Valls, un de Santa Coloma, un de Xerta i un de Riba-roja), de traginers únicament dos (de Reus i del Pont) i un cotxer reusenc. Les comunicacions eren bàsiques per transportar mercaderies i el seu mal estat perjudicava el trànsit i la seguretat dels conductors, les notícies sobre aquesta temàtica són freqüents: «la vendimia toca a su fin en el término municipal de Pont de Armentera, habiéndose obtenido una cosecha mediana. Por efecto tal vez de los malos caminos que afluyen a dicha villa y que se hallan poco menos que intransitables, solo se ha pagado de 16 a 17 pesetas la carga de 18 arrobas de uva, mientras que en Vilarodona y otros pueblos comarcanos ha obtenido mucho mas precio» (*DT*, 15 d'octubre de 1881). Els accidents també s'anoten, així en la carretera de Valls a Tarragona, el mateix diari escriu: «En la mañana de ayer [dia 14], en la carretera de Valls, sufrió una caída un carretero que iba montado en su carruaje, con tan mala suerte, que el vehículo le pasó por encima de una de las manos, causándole una herida de bastante gravedad».

En l'hosteleria, mencionar tres cuiners camptarragonins (de Reus, Valls i Tarragona) i un cambrer (de Vallmoll). En el servei domèstic, les criades són poques, tan sols quatre: dues ebrenques (de Sant Carles de la Ràpita i Tivissa), una prioratina (Capsanes) i una del Camp (Constantí) i una dida de Bot, a casa d'un industrial. Algunes dones publicaven anuncis per aconseguir trobar una família: «Una viuda joven, de leche fresca, desea servir de nodriza en casa de los padres de la criatura. Tiene personas que abonarán su conducta, informarán en Valls, en casa don Francisco de Asís Martinell, sastre, calle de la Carnicería» (*Diario Mercantil de Avisos y noticias*, Tarragona, 6 de març de 1857). «Hay una nodriza

²⁶ *Memòries d'un llibre vell*, Barcelona, 1971, p. 77-78.

viuda que tiene la leche de tres meses y desea criar un niño o niña en casa de sus padres en ésta ciudad [Tarragona] o fuera de ella. Tiene personas que abonarán su conducta. Darán razón en la administración de este periódico» (*DT*, 21 de febrer de 1862).

Dins l'Església, el primer lloc l'ocupen les religioses que atendien hospitals, asils o escoles. N'hi ha de conques (Montblanc, Sarral i Vallfogona), camp-tarragonines (Bonastre, Tarragona i Valls) i una penedesenca (L'Arboç). Trobem un prevere de Rasquera que vivia amb la seva germana de Tortosa, suposem li faria de majordoma. En l'administració s'anota un mestre de Rasquera, dos empleats (d'Alcover i Tarragona). En les lleis un advocat montblanquí; en l'esbarjo un músic del Mas-roig i per acabar un estudiant reusenc al sanatori, un asilat de Benifallet i un periodista de Reus, Josep Garcia Argilaga.²⁷

Alguns immigrants vivien com a hostes a casa d'altres, per un cantó era una solució per aconseguir una habitació per dormir i menjar, i en sentit advers servia per obtenir uns ingressos complementaris per economia familiar. Eren els rellogats, que en ocasions podien entrar en conflicte amb els propietaris: «Comunica la guardia civil de Reus, que se presentó Antonio Sánchez Olivé, denunciando que le le habian sido robadas 70 pesetas de un gergón en que duerme en un cuarto realquilado, calle de Amargura, mientras se hallaba pidiendo limosna en la puerta de la iglesia de San Pedro. Por este hecho ha sido detenido Matías Fernández, natural de Masroig, que ha confesado el delito, no pudiéndose recuperar la cantidad robada por haberla gastado el autor del robo» (*DT*, 19 de gener de 1902).

Estructura professional dels immigrants tarragonins a Terrassa (1915)

<i>Sector Primari:</i> 24	-Semoler: 1	-Comerç: 11	Església (9)
-Pagès: 20	-Teixidor/a: 9	-Aprent comerç: 1	-Prevere: 1
-Pastor: 2	-Tintorer: 5	-Dependent: 2	-Religiosa: 8
-Cabrer: 2	Menestralia (40)	-Ferreter: 1	Administració i lleis (6)
<i>Sector Secundari:</i> 217	-Ebenista: 1	-Fornet: 2	-Advocat: 1
Indústria (177)	-Ferrer: 1	-Lleter: 2	-Empleat: 2
-Aprestador: 2	-Fuster: 5	Transport (7)	-Escriptor: 1
-Filador: 4	-Matalasser: 1	-Carreter: 4	-Mestre: 1
-Jornaler/a: 132	-Modista: 2	-Cotxer: 1	Esbarjo (1)
-Mosso: 1	-Planxadora: 1	-Traginer: 2	-Músic: 1
-Obrer/a: 15	-Paleta: 15	Hosteleria (4)	Altres (3)
-Maquinista: 1	-Sastressa: 1	-Cambret: 1	-Asilat: 1
-Fogoner: 1	-Serraller: 12	-Cuiner/a: 3	-Estudiant: 1
-Mecànic: 1	-Terrisser: 1	Servei domèstic (5)	-Periodista: 1
-Fonedor: 1	<i>Sector Terciari:</i> 54	-Dida: 1	Total: 295
-Rajoler: 4	Comerç (19)	-Minyona: 4	

²⁷ Sobre aquest personatge vegeu l'article de Rafael Comas, Ana Fernández i Montserrat Saludes, «El vedutisme terrassenc o la mirada endògena», *Terme* (Terrassa), 24 (2009), p. 69-116.

8. ESTRUCTURA PROFESSIONAL DELS CÒNJUGES DE LES IMMIGRANTS

Les migrants tarragonines escullen els marits en la mateixa línia que hem vist en el conjunt de la migració a Terrassa, amb poca representativitat de l'agricultura i ramaderia (12,4%). En el cas dels pagesos és habitual que marxïn parelles ja formades des del lloc d'origen, sigui de la mateixa població (El Pont, Vilallonga, Sant Jaume dels Domenys, Falset, el Mas-roig, Benifallet, Xerta, Ascó i Rasquera) o de municipis propers; si bé també hi ha algunes dones que es mariden amb altres immigrants (Sant Martí de Provençals, Viladecavalls i Gelida). Els matrimonis del cabrer i del pastor venen fets des de Montblanc i l'Espluga, respectivament.

Els consorts que treballen en el sector secundari són majoritaris (70,8%), especialment industrial, on de nou despenen els jornalers, amb un 59,6% del sector secundari. Alguns oficis especialitzats emigren a Terrassa ja emparellats en el mateix lloc de naixement, és el cas d'un maquinista i un teixidor de Reus, un mecànic, un aprestador, un rajoler i quatre tintorers de Valls, un obrer del Pont; en canvi altres dones troben parella a fora: una reusenca es casa amb un tintorer d'Igualada, una armenterenga amb un fonedor de Vic, una guardiola amb un filador egarenc; de la desena d'esposos teixidors, dos ja marxen casats (Reus i Santa Coloma), però la resta són de la demarcació barcelonina (Terrassa, Castellar del Vallès, Súria, Olesa i la capital). Els consorts artesans també poden ser forasters, com per exemple un calderer de Cardona, fusters dels Hostalers de Pierola, Sant Feliu de Llobregat i Terrassa (dos), un serraller de Súria, paletes de la Franja, les Garrigues o Terrassa), França; si bé dos són de la mateixa localitat (Corbera i Móra d'Ebre), el sastre és d'Olesa. Els marits del sector terciari representen el segon lloc (16,7%), amb diverses procedències.

Estructura professional dels esposos de les immigrants tarragonines a Terrassa (1915)

<i>Sector Primari:</i> 20	-Fonedor: 1	Transport (7)
-Pagès: 18	-Rajoler: 4	-Carreter: 3
-Cabrer: 1	Menestralia (21)	-Traginer: 4
-Pastor: 1	-Calderer: 1	Hosteleria (2)
<i>Sector Secundari:</i> 114	-Fuster: 7	-Cambrer: 1
Indústria (93)	-Paleta: 8	-Cuiner: 1
-Jornaler: 68	-Pintor: 1	Administració (2)
-Maquinista: 1	-Sastre: 1	-Escriptor: 2
-Mecànic: 1	-Serraller: 3	Sanitat i Higiene (2)
-Obrer: 1	<i>Sector Terciari:</i> 27	-Barber: 1
-Aprestador: 1	Comerç (13)	-Farmacèutic: 1
-Filador: 1	-Comerç: 9	Altres (1)
-Teixidor: 10	-Dependent de comerç: 2	-Vigilant: 1
-Tintorer: 5	-Forner: 2	Total: 161

Un exemple de les migracions temporals ens l'ofereix Maria Pujol Estradé (Vallclara, 1930-Montblanc, 2002), filla de pagesos, aprofitant la coneixença dels terratinents Sales, va anar a treballar de minyona a casa seva a Terrassa i després es traslladaria a servir a cal Figueres, de Montblanc, vila on també hi viurien els seus pares i germà Jaume, durant un temps (a cal Foraster), els darrers, en unes dures condicions laborals.

9. ADAPTACIÓ DELS FILLS A LA CIUTAT D'ACOLLIDA

En la dedicació dels fills dels immigrants, no n'hi ha cap que es dediqui al sector primari, el que més s'hi aproxima és un que fa de lleter. Quan hi consta la seva ocupació, la majoria s'inclou en el sector secundari (91,8%) i dins d'aquest, la meitat (53,7%) són jornalers i la resta s'incorporen al sector terciari (8,1%). És a dir la reproducció social s'aproxima a la dels pares, excepte en l'agricultura.

Estructura professional dels fills dels immigrants tarragonins residents a Terrassa (1915)

<i>Sector Secundari:</i> 136	-Fuster: 3	-Dependent comerç: 3
Indústria (108)	-Electricista: 1	-Forner: 1
-Jornaler/a: 73	-Serraller: 6	-Lleter: 1
-Obrer/a: 23	-Paleta: 5	-Perruquer: 1
-Filador: 2	-Impressor: 1	-Planxadora: 1
-Pentinadora: 1	-Modista: 9	-Periodista: 1
-Teixidor/a: 9	-Sastressa: 2	-Teòric: 1
Menestralia (28)	<i>Sector Terciari:</i> 12	Total: 148
-Espardenyer: 1	-Comerç: 3	

CONCLUSIONS

El moviment migratori de la demarcació de Tarragona a Terrassa es caracteritza per un predomini dels camptarragonins (47,3%), per sobre els ebrencs (30%), especialment els originaris les ciutats i viles amb tradició industrial. Respecte al gènere, les dones són majoria respecte als homes (53,5%), i en l'edat, la majoria són joves, així un 43,5% tenen menys de vint anys. L'any d'arribada és un altre element significatiu, prop de la meitat (48,86%) es traslladen en la primera dècada del mil nou-cents, en el context de la crisi agrícola i industrial en origen. El matrimoni ens indica si marxen amb parella formada o la cerquen a Terrassa; les estadístiques divergeixen lleugerament segons el sexe, un 55,6% dels homes es casen amb dones de la mateixa província i en el gènere contrari, són menys, un 48,19% de les immigrants. Els llocs d'infantament dels fills ens mostren els municipis on han residit els pares: la major part neixen a la demarcació barcelonina (61,44%), sobretot a la ciutat d'acollida del Vallès (43,3%). L'ocupació principal dels migrants és dins el sector secundari (73,5%), on els jornalers són predominants (60,8%); en segon lloc segueix el sector terciari, amb prop del vint per cent del contingent (18,3%) els oficis dels esposos de les emigrants segueixen la mateixa tendència que l'esmentada, així com la dels fills. El moviment migratori a Terrassa no necessàriament és definitiu, tal com hem pogut contrastar amb el padró de 1894, en bona part és temporal, per després dirigir-se vers altres ciutats.

Dibuix d'una repartidora de diaris. Obra de Josep Rigol Fornaguera (Terrassa, 1887-1986). Dibuint, gravador i pintor. Col·lecció dels autors (adquirida a Barcelona el 2021).

APÈNDIX DOCUMENTAL

Immigrants de la província de Tarragona residents a la ciutat de Terrassa segons el padró de 1915

CAMP DE TARRAGONA

ALT CAMP

AIGUAMÚRCIA

-**Tecia Benac Bergadà**, n. 1867, ea. 26 (1893), casada amb un serraller de Súrria (Josep Baitina), tenen dos fills nats al Pont d'Armentera: Ramon, s. serraller, n. 1888, ea. 15 (1893) i Agnès, n. 1891, ea. 0 (1892), arriben junts.

ALCOVER

-**Concepció Cabrer Barenys**, ea. 24 (1903), casada amb un paleta de Rubí, arribat el 1901, s. f.

-**Anita Franquet Alcoverro**, ea. 45 (1910), casada amb un jornalier de Sant Celoni, tenen un fill a Rubí de deu anys, arriben plegats.

-**Júlia Mallafrè Segarra**, teixidora, ea. 17 (1896), casada amb un teixidor de Terol, tenen tres fills a Terrassa (entre 4-9 anys).

-**Concepció Mallafrè Segarra**, ea. 19 (1896), casada amb un dependent de comerç de Terrassa (Josep Comes Sagristà, el 1920 es denominat empleat), en aquesta ciutat tenen tres fills (entre 3-10 anys). La Concepció en el padró de 1920 és qualificada de «maestra nacional».

-**Josepa Mallafrè Segarra**, ea. 13 (1896), casada amb un escrivent de Terrassa (Josep Gasset), a la ciutat el primer fill el tenen el 1907.

-**Josep Mallafrè Segarra**, escrivent, ea. 5 (1896), el seu pare era serraller, els quatre eren germans. El Josep el 1920 es assignat al comerç, estava casat a Terrassa (Dolors Morell).

-**Manel Martorell Casanoves**, v. comerç, ea. 40 (1885), conviu amb un fill nat a Montblanc, Manel M. Gispert, ea. 4 (1885), teixidor i una filla terrassenca de 22 a. En el padró de 1894 consta que l'esposa del cap de casa era de Reus.

-**Francesc Salvany**, semoler, ea. 19 (1912).

BRÀFIM

-**Magdalena Ricard Guasc**, ea. 12 (1845), v. conviu amb una filla terrassenca, també vídua, que tenia 45 a. i un nét jornalier de 17 a. nat a Terrassa.

ELS GARIDELLS

-**Francesca Ponts Masdeu**, ea. 18 (1903), casada amb un jornalier de Terrassa (Josep Guàrdia). El 1920 a la ciutat també hi viu un germà de la primera, Antoni, jornalier, arribat el 1916.

EL PLA DE SANTA MARIA

-**Maria Àngela Carreres Ferrer**, v. ea. 2 (1858), conviu amb una filla egarenca, Irene Sala, que tenia 37 a. El 1894 consta que el marit de la primera era un maquinista de Sabadell.

-**Joan Climent Català**, jornalier, ea. ea. 35 (1901), la seva esposa és de Rubí (Concepció Soler), arriben junts, tenen dos fills jornaliers nats a Terrassa (entre 17-24 anys). El 1894 consta que la família havia arribat anteriorment. El cap de casa el 1920 és pagès.

-**Francesca Recasens**, v. ea. 45 (1914).

-**Jaume Sanahuja Ferrer**, jornalier, ea. 15 (1894), la seva muller és de Martorell, arriben junts, a Terrassa tenen dos fills (entre 3-5 anys).

-**Ignàsia Sanahuja Ferrer**, ea. 21 (1903), casada amb un rajoler de Gelida (Tomàs Olivelles), a Terrassa tenen dos fills (entre 4-8 anys).

EL PONT D'ARMENTERA

-**Ramon Boixaders Cardó**, filador, ea. 26 (1906), casat amb Pilar Pàmies Llorenç, de Manresa, arribada el 1908, tenen dos fills a Terrassa (entre 2-5 anys).

-**Irene Calvet Foguet**, ea. 15 (1895), casada amb un pintor de Terrassa (Josep Martí Vall).

-**Maria Calvet Foguet**, ea. 15 (1890), casada amb un home dedicat al comerç de Sant Esteve Sesrovires (Francesc Margarit).

-**Pau Calvet Virgili**, pagès (el 1920 consta com a jornaler), ea. 48 (1896), casat amb Teresa Fuguet, el mateix poble, ea. 51 (1896), tenen tres fills nats al Pont: Francesc, jornaler, ea. 15, Teresa, ea. 9, Genoveva, ea. 6, les dues obreres, tots arriben plegats.

-**Maria Canela Duc**, ea. 15 (1892), casada amb un fonedor de Vic (Antoni Blasi, el 1920 consta que era de Manresa), arriben junts, a Terrassa tenen quatre fills (entre 3-12 anys). El 1920 un dels darrers figura com a viatjant.

-**Mercè Canela Duc**, ea. 14 (1894), casada amb un teixidor de Terrassa (Bartomeu Boada), en aquesta ciutat tenen dos fills (entre 4-9 anys). El 1920 amb el matrimoni hi conviu la mare (Maria Duc, de 74 a. v. de l'Albà).

-**Carme Canela Duc**, ea. 22 (1895), casada amb Francesc Torredemer Alemany, jornaler del Pont, ea. 26 (1895), al mateix poble tenen un fill, Joan, jornaler, ea. 1 (1895) i cinc fills a Terrassa (entre 5-21 anys), dels quals un és serraller.

-**Paula Canela Duc**, ea. 39 (1909), c. no hi consta el nom del marit, conviu amb dos fills nats al mateix poble: Ramon Janer C. jornaler, ea. 17 i Maria, ea. 10, arriben junts. El 1920 la primera és vídua i el seu fill es designa teixidor.

-**Ramon Conillera Vivó**, serraller, ea. 25 (1886), casat a Terrassa (Rosa Alsina), en aquesta ciutat tenen dos fills (entre 17-21 anys), un és teixidor i l'altre es dedica al comerç.

-**Jaume Gamfaus Companyó**, traginer, ea. 14 (1895), casat amb Maria Solanes Mestres, de les Irlles, ea. 14 (1895), amb la parella hi conviu la mare de la darrera, Rosa Mestres Mestre, a. 54 (1895), també de les Irlles.

-**Dolors Monasterio Grimau**, ea. 43 (1913), casada amb un jornaler d'Alcoi, al Pont el 1899 hi neix una filla que treballa com obrera de fà-

brica, arribada el mateix any, la parella té tres fills a Sant Quintí de Mediona-L'Alt Penedès- (entre 6-14 a.).

-**Carme Oliver Riba**, ea. 36 (1900), casada amb un sastre d'Olesa de Montserrat (Ramon Sanahuja Mates).

-**Bonaventura Torredemer Alemany**, jornaler, a. 46 (1902), casat amb Maria Gual Cendra, de Querol, ea. 43 (1902), al Pont tenen dos fills teixidors: Josep, ea. 7 i Miquel, ea. 2, arriben plegats.

-**Maria Torredemer Gual**, ea. 14 (1902), casada amb un fuster de Terrassa (Joan Puig), ciutat on tenen un fill de cinc anys. El 1920 a la ciutat també hi viuen tres germans de la primera: Joan (nat el 1885), Miquel (jornaler) i Josep (teixidor de 25 a.), arribats plegats.

-**Antoni Vivó Grimau**, obrer de fàbrica, ea. 43 (1905), la seva muller és del mateix poble, Francesca Palau Montserrat, ea. 32 (1905), tenen un fill, Josep, ea.1 (1905), nat a Valls, el segon fill neix a Terrassa el 1909.

-**Paula Vivó Grimau**, v. ea. 43 (1910), viu amb el cunyat, un jornaler de Barcelona (Miquel Bonet Jorba) i tres fills de cognom Carreres, nats a Valls: Enric, jornaler, ea. 15 (1905), Josep, paleta, ea. 14 (1910) i Carme, obrera a la fàbrica, ea. 7 (1910). El 1920 la primera consta casada amb un empleat de Vallmoll.

VALLMOLL

-**Agustí Cosidor Salvat**, jornaler, ea. 33 (1898), casat a Terrassa.

-**Josep Cosidor Salvat**, ea. 28 (1898), la seva muller és de Manresa (Antònia Vallès Pujol), arribada el 1906, tenen dos fills a Terrassa (8-17 a.) i un de 20 anys, electricista, nat a Mollet del Vallès. El 1920 el cap de casa consta com a paleta.

-**Serafí Garreta Cosidor**, cambrer, ea. 36, casat amb Àngela Borràs Magrinyà, ea. 39, del mateix poble, tenen tres fills nats al Vendrell: Casimir, teixidor, ea. 15, Àngela, ea. 4 i Josep, ser-

raller, ea. 2, tots arriben el 1896. El primer fill de la parella nat a Terrassa neix el 1901 i treballa de fuster. El 1894 a Terrassa hi viu una germana del cap de casa.

-**Teresa Garreta Borràs**, ea. 12 (1895), casada amb un jornal·ler de Sabadell, tenen una filla de tres anys nascuda a Terrassa, amb ells hi conviu un cosí nat a Sarrià (Josep Albet Martí, de 18 a.).

-**Amàlia Garreta Borràs**, ea. 23 (1911), casada amb un paleta de Terrassa (Josep Amat), població on neixen dos fills (entre 1-3 a.). El 1920 a la ciutat també hi resideix un germà de la primera (Casimir, teixidor, de 39 a. arribat el 1894).

-**Anselm Gatell Massaguer**, jornal·ler, ea. 30 (1895), casat amb Enriqueta Vidal. Tenen un fill a Banyeres del Penedès, Josep, ea. 4, arriben plegats. A Terrassa el primer fill hi neix el 1895.

-**Filomena Vidal Gatell**, ea. 39 (1903), conviu amb tres filles: una nascuda a Reus, Carme Cosidor Vidal, ea. 14 i dues a Perafort, Anita, ea. 12 i Àngela, ea. 10, les tres modistes, totes arriben juntes. El 1920 viu amb la primogènita, casada amb un obrer de Terol, en aquest mateix any a Terrassa, localitzem a un germà de la cap de casa, Anselm, jornal·ler, n. 1860 i arribat el 1916.

VALLS

-**Pau Alegret Gallofre**, jornal·ler, ea. 25 (1905), casat a Terrassa (Teresa Pey), en aquesta ciutat tenen dos fills (entre 2-4 anys).

-**Francesca Alegret París**, jornalera, tenia 38 a. casada amb un fuster de Terrassa (Joaquim Font Dalmau), en aquesta ciutat tenen dos fills (entre 6-7 anys).

-**Josep Ballester Serra**, «aprestador», ea. 24 (1899), casat amb una terrassenca (Maria Ortiz Figueres), a la ciutat del Vallès tenen tres fills (entre 1-14 anys).

-**Salvador Batalla Llagostera**, jornal·ler, ea. 38 (1913), casat amb Maria Cosidor Vergés, ea. 36, tenen dos fills, Francesc, ea. 6 i Ignasi, tota la família és val·lenca.

-**Antònia Batalla Ponts**, ea. 51 (1911), casada amb un jornal·ler de Salamanca, tenen un noi afil·lat de 18 a. nat a Sant Martí de Provençals, obrer de fàbrica.

-**Carme Batalla Secall**, ea. 48 (1913), casada amb un home dedicat al comerç d'Arenys (Joan Major), tenen dues filles val·lenques: Delfina, ea. 17 i Teresa, ea. 13, arriben junts. El 1920 la Carme viu amb la Delfina, que està casada amb un obrer de Rajadell.

-**Francesc Blasi Batista**, tintorer, ea. 26 (1899), casat amb la val·lenca Francesca Plana Martí, ea. 35 (1904). El 1920 una filla, Francesca, de 22 anys, la trobem casada amb un fuster de Terrassa (Joan Carreres).

-**Agustí Blasi Bonet**, tintorer, ea. 35 (1904), casat amb Florentina Plana Martí, ea. 31 (1904), també de Valls, tenen una filla val·lenca, Francesca B. P. ea. 6, arriben junts.

-**Jeremies (?) Bosquer**, comerç, ea. 1 (1890), viu amb una germana terrassenca, a la casa d'uns oncles. El 1920 el cap de casa consta dedicat al comerç.

-**Joan Calvet Vives**, mecànic, ea. 42 (1910), la seva muller també és val·lenca, Josepa Magrinyà Mestres, ea. 4, així com dos fills, Joan, jornal·ler, ea. 7 i Maria, obrera a la fàbrica, ea. 10, arriben junts. El matrimoni té altres dos fills nats a Barcelona (entre 15-18 anys), el gran és teixidor.

-**Carme Camps Paris**, v. ea. 34 (1873), conviu amb un fill egarenc, Antoni Guarro, del comerç, de 36 a. El 1894 la primera consta casada amb un jornal·ler de Ciutadilla (Urgell).

-**Francesc Carreres Rodó**, s. jornal·ler, ea. 1 (1889), la seva mare egarenca vidua, es dedicava al comerç.

-**Ramona Cases Puig**, ea. 25 (1903), casada amb un jornal·ler de Sabadell, ciutat on tenen dos fills (entre 13-15 anys) i quatre a Terrassa (entre 1-9 anys). El 1920 la primera té una germana domiciliada a Terrassa (Lluïsa, de 44 a. arribada el 1908).

-**Eusebi Dalmau Bellver**, jornaler, ea. 42 (1902), casat a Barcelona (Maria Ric), tenen tres fills, un de 13 nat a Barcelona i dos a Terrassa (entre 7-10 anys).

-**Pau Domènec Trilla**, tintorer, ea. 36 (1899), casat amb Teresa Rodon Blanc, ea. 29 (1899), també de Valls, en aquesta ciutat hi neixen dos fills, Joan, filador, ea. 6 (1899) i Teresa, modista, ea. 0 (1899). El 1920 la muller ja consta com a vídua.

-**Josep Fabregat Corbella**, pagès, v. ea. 42 (1891), conviu amb la seva filla Teresa F. Cases, ea. 16 i el marit d'aquesta, Joan Clorells Lledó, ea. 24, tots són vallencs i arriben junts.

-**Baldomer Figuerola Garreta**, indústria, ea. 6 (1878), casat a Terrassa (Josepa Serra Bescompte), a la darrera ciutat tenen dos fills (entre 13-20 anys). El 1920 el primer consta com a jornaler i dels fills, la gran està casada amb un home dedicat al comerç i el petit és jornaler.

-**Joan Gibergans Guasc**, fuster, ea. 26 (1892), casat amb la valenca Magdalena Bella Morera, ea. 20 (1892), tenen dos fills egarencs (entre 14-16 anys).

-**Maria Gil Vives**, obrera, ea. 19 (1898), casada amb un jornaler de Terrassa (Joan Llongueres). El 1920 amb ella hi conviu la seva mare nascuda a Roda de Berà. En aquest any a Terrassa també hi resideix un germà de la primera, Indaleci, jornaler, de 26 a.

-**Josep Gual Bofarull**, jornaler, n. 1867, ea. 44 (1912), casat amb Francesca Mallorquí Figuerola, també de Valls, n. 1875, ea. 36 (1912). Tenen dos fills, un vallenc, Joan-Tomàs, cuiner, n. 1897, ea. 14 (1912) i Josepa, nada el 1896 a Esparraguera, d'ofici pentinadora. El 1920 la muller consta que és modista.

-**Nicodem Huguet Crusells**, jornaler, ea. 7 (1895), casat amb una valenca, Francesca Bonet Fontanilles, ea. 12 (1903), amb la parella hi conviu la mare de la darrera, també de Valls, Rosa F. Soler, ea. 42 (1903).

-**Pere Huguet Pomés**, jornaler, ea. 50 (1913), la seva muller és de Palma (Illes Balears, Maria

Crusells), a Valls tenen tres fills: Maria, ea. 19, jornalera; Jacinta, jornalera, ea. 16 i Josep, ea. 14, obrer a la fàbrica, arriben junts. El 1898 en la partida de baptisme del fill Josep, al pare se'l qualifica de teixidor.

-**Conrad Llaurador Besora**, jornaler, ea. 22 (1899), casat amb la valenca Rosa Batet Tondo, ea. 22, arriben junts. A Terrassa tenen quatre fills (entre 3-13 anys).

-**Maria Mallorquí Figuerola**, ea. 31 (1911), casada amb un teixidor de Súria (Manel Masferrer), la seva primera filla de 5 anys neix a Esparraguera. El 1920 a la ciutat també hi resideix una germana de la primera, Josepa, de 41 a. arribada el 1919 (casada amb Climent Fonts, de Mont-ral).

-**Maria Martí Gatell**, v. tenia 56 a. conviu amb tres fills vallencs: Maria Reverter M. tenia 33 a. Paulina, tenia 30 a. i Joan, de 27 a.

-**Rafel Martí Mestres**, tintorer, ea. 42 (1907), casat amb Teresa Tondo Batalla, ea. 44, tenen tres fills, Jaume, ea. 5, Anselm, ea. 2 i Teresa, ea. 0, tota la família és valenca i arriben plegats.

-**Baldomer Martí Rabassó**, v. teixidor, ea. 33 (1885), conviu amb una filla modista, nascuda a Terrassa, de 22 a.

-**Pere Palà Vidal**, jornaler, ea. 1 (1891) i sa germana valenca Isabel, ea. 3 (1891), eren fills d'un matrimoni de jornalers de Terrassa, el primer fill dels quals, egarenc, tenia 16 a.

-**Antoni Pié Serra**, rajoler, ea. 47 (1910), casat amb Antònia Batalla Secall, ea. 22, conviu amb el seu fill, Ramon, «teórico», ea. 17, tots tres són vallencs i arriben plegats. En el padró de 1920 el cap de casa figura com a pagès i el fill jornaler.

-**Ermenegild Plana Parés**, jornaler, ea. 25 (1902), el seu primer fill a Terrassa és jornaler i neix el 1895. El 1920 consta casat amb la terrassenca Aniceta Ulset Iglésies. En aquest any a la ciutat també hi resideixen dos germans del cap de casa, Ramon, jornaler (nat el 1892), arribat el 1909 i una germana, de 30 a. arribada el 1916 (casada amb un jornaler de Castelló de la Plana).

-**Josep Pomés Folc**, jornaler, ea. 30 (1914), la seva muller és de Sabadell (Joaquima Tomàs Vidal), la seva primera filla, Roser, de sis anys, neix a Buenos Aires (Argentina). El 1916 tenen una segona filla a Terrassa.

-**Joan Ribes Gatell**, jornaler, ea. 29 (1912), casat a Gràcia, tenen tres fills a Barcelona (entre 6-8 anys) i un a altre a Terrassa de dos anys.

-**Rafael Roig Cendrós**, «aprestador», ea. 29 (1904), casat amb Teresa Oller Gatell, ea. 26, de la mateixa població, on també tenen un fill, Rafael, ea.1, arriben plegats. A Terrassa tenen una filla de quatre anys.

-**Maria Rubió Guivernau**, monja, s. tenia 53 a.

-**Maria Sallarès Domingo**, ea. 8 (1895), casada amb un jornaler de Terrassa (Andreu Careres Ros), tenen un fill de quatre anys nat a Barcelona. El 1920 s'hi registra a una germana (Pilar), de 37 a. arribada el 1890, casada amb un peó de Castellans.

-**Pau Soler Bonet**, carreter, ea. 41 (1902), la seva muller és de Passanant, Francesca Roca Roca, ea. 41, tenen un fill a Reus, Josep, ea. 2, arriben junts. El 1920 el cap de casa consta com a pagès.

-**Jaume Soler Poca**, jornaler, ea. 24 (1908), casat a Terrassa, on tenen dues filles (entre 4-6 a.).

-**Joan Soler Roca**, serraller, ea. 11 (1903), la seva muller és de Vilallonga del Camp (Maria Llauredor Besora), ea. 21, arriben junts, tenen dos fills egarencs (entre 5-7 anys).

-**Francesc Tondo Batalla**, jornaler, ea. 21 (1898), casat amb Bonaventura Gil Vives, ea. 21 de Valls, arriben junts, tenen quatre fills a Terrassa (entre 2-9 anys), el 1920 el primogènit és teixidor.

-**Jaume Trencs Martí**, v. jornaler, ea. 58 (1914), conviu amb una filla valencina, Lluïsa Trencs Reverter, ea. 27 (1914) i una néta nascuda a Sabadell el 1911.

FONTSCALDES

-**Antoni Pontnou Crusells**, pagès, ea. 35 (1912), la seva muller és d'Arbeca (Concepció Miró), arribada el 1914, tenen cinc fills nats a Arbeca (entre 4 mesos i 15 anys).

VILABELLA

-Concepció Ferrer Papiol, ea. 7 (1892), casada amb un jornaler de Castellbisbal (Rosend Bover), a Terrassa tenen cinc fills (entre 5-20 anys), un és jornaler, un paleta i un fuster. El 1920 a la ciutat hi resideix un germà de la primera, Josep, jornaler, arribat el 1918.

-**Joan Gassull Bertran**, pastor, ea. 7 (1897), el 1920 s'adscriu al comerç.

VILA-RODONA

-**Pau Calaf Pallarès**, comerç, s. ea. 20 (1906), el 1920 se'l qualifica de cabrer, casat a Terrassa.

-**Joan Calaf Pallarès**, jornaler, s. ea. 16 (1910), germà de l'anterior.

BAIX CAMP

BOTARELL

-**Joan Figueres Rovira**, jornaler, v. ea. 59 (1904). Conviu amb la seva filla Rosa F. Just, ea. 23 i dues nétes: Conxita Sentís F. ea. 13 i Miquela Sentís F. ea. 10, tots del mateix poble, arriben plegats.

CAMBRILS

-**Raimunda Escoter Masdeu**, ea. 40 (1915), casada amb un jornaler de Terrassa (Isidre Móra Díaz). Amb la parella hi conviu la mare de la darrera, Francesca M. Baget, v. ea. 83, de la Selva del Camp, arriben juntes.

-**Alfredo Pérez García**, s. jornaler, n. 1896, conviu amb una germana nascuda a Barcelona, de 20 anys i la seva mare vídua.

DUESAIGÜES

-**Isidre Siurana Santgenís**, comercç, ea. 13 (1885), la seva muller era d'Arenys de Mar, la primera filla a Terrassa tenia 18 a. El 1894 a Terrassa, el cap de casa hi tenia un germà del mateix ofici (Francesc).

-**Guadalupe Vidal Siurana**, ea. 3 (1892), casada amb Martí Gibert, del comerç, nat a Rellinars del Vallès, arribat el 1910, tenen dues filles a Terrassa entre 2-4 anys.

-**Eduard Vidal Siurana**, s. aspirant, ea. 7 (1896), germà de l'anterior, a casa seva, hi conviu com a hoste, una institutriu d'Osca.

MONTBRIÓ DEL CAMP

-**Josep Boncomte Ciurer**, pagès, ea. 47 (1907), la seva muller és de Montoliu de Segarra (F. Pijoan), tenen tres fills a Hostafrancs (entre 17-25 anys), un és jornalier.

-**Valentí Borràs Boqueres**, paleta, s. ea. 23 (1901).

MONT-ROIG DEL CAMP

-**Salvador Blanc Pujol**, paleta, ea. 36 (1913), casat a Barcelona (Maria Navarro Gil), tenen un fill de quatre anys a Sarrià i un de vuit mesos a Barcelona.

-**Rosend Borràs Serra**, fuster, ea. 16 (1903), casat a Terrassa (Maria Font Gotsents), ciutat on tenen una filla d'un mes. El 1920 trobem registrat a un germà del primer, Antoni, jornalier, de 49 a. arribat el 1900, casat a Martorell (Maria Arc).

-**Josep Grinyó Barceló**, jornalier, ea. 36 (1897), casat amb Teresa Mas Pedrol, ea. 38 a. tenen dos fills, Maria, ea. 10 i Josep, jornalier, ea. 9, tots són del mateix poble i arriben junts.

REUS

-**Joaquima Aragonès Ribera**, ea. 30 (1904), casada amb un tintorer d'Igualada (Francesc Gual), tenen un fill jornalier de 14 a. nat a Barcelona. El 1920 consta que tenen una filla igualadina de 12 a.

-**Josep M. Berjo Dolç**, «pupilo», mosso?, ea. 27 (1914).

-**Manel Borràs Castellà**, jornalier, n. 1850, casat amb Pròspera Domingo de Sabadell, el seu primer fill Lluís, neix el 1891 a Barcelona i treballa d'obrer a la fàbrica, el segon neix el 1904 a Terrassa.

-**Maria Calvet Pàmies**, ea. 21 (1898), casada amb un jornalier de Vilanova i la Geltrú, arriben plegats, tenen una filla nascuda el 1901 a Olesa de Montserrat.

-**Maria Carbonell Figuerola**, ea. 22 (1899), casada amb un jornalier de Terrassa, tenen dos fills terrassencs (entre 7-16 anys), el gran es dedica al comerç.

-**Antoni Casals Martí**, ea. 1 (1904), conviu amb la seva mare nascuda a Barcelona, casada en segones núpcies amb un jornalier de Sant Salvador de Guardiola.

-**Jaume Ciuró Monner**, paleta, ea. 34 (1908), la seva muller és d'Alcover, Josepa Ferrer Blas, ea. 29 (1908). El seu primer fill neix a Esparreguera (1908).

-**Eugeni Duran Baget**, comercç, ea. 8 (1875), casat amb una egarenca (Antònia Domingo), amb la parella hi conviu la mare del primer, Maria Baget Ferrer, v. de la Selva del Camp, ea. 40 (1875).

-**Elvira Flix Barrull**, ea. 22 (1907), casada amb un jornalier del Soleràs (Francesc Pinyol), a Terrassa tenen dos fills (entre set mesos i tres anys).

-**Ignasi Iglésies Recasens**, ea. 18 (1912), estudiant al Sanatori.

-**Ignasi Garcia Capell**, jornalier, ea. 41 (1906), casat amb Rosa Argilaga González, de Vinebre, ea. 39, a Reus tenen un fill, Josep, periodista, ea. 18, arriben plegats.

-**Carmen Gargallo Aznar**, ea. 20 (1909), casada amb un jornalier de Barcelona (Agustí Lleornart), tenen dos fills terrassencs (entre un mes i quatre anys).

-**Carlos González López**, ea. 6 (1910), el seu pare era un militar de l'Havana (Cuba) i la seva mare de Santander.

-**Victoriano González López**, ea. 1 (1910), germà de l'anterior, a Terrassa tenia dos germans més (entre 3-8 anys).

-**Josep Josa Vives**, jornaler, v. ea. 34 (1905), conviu amb quatre fills nats a l'Albi (entre 14-19 a.), dos són serrallers i una és obrera de fàbrica.

-**Joan Llaveria Ferran**, jornaler, ea. 20 (1908), casat amb Rosa Rossell, de Sant Esteve (Barcelona), arriben junts.

-**Pere Llaveria Ferrer**, jornaler, ea. 28 (1902), casat amb Maria Cabrer Barenys, de l'Aleixar, ea. 25 (1902). A Reus tenen dos fills, Pere, ea. 1 (1902), Maria, ea. 0 (1902). A Terrassa el primer neix el 1905 (Esperança). El 1920 la muller consta com a natural de Maspujols i el primogènit com a teòric.

-**Joan Maduell Martí**, maquinista, ea. 23 (1904), casat amb Josepa Aimemir Grau, ea. 21 (1904), també de Reus, tenen dos fills a Terrassa, (entre 5-8 anys).

-**Josepa Marcó Aiguader**, ea. 47 (1908), c. no hi consta el nom del marit, conviu amb un fill de deu anys, nat a Sabadell.

-**Francesc Margenat Anguera**, teixidor, ea. 27 (1891), casat amb la reusenca Maria Fortuny Ferrer, ea. 28 (1891), tenen un fill, nascut a Valls, Francesc (1889), ea. 1 (1891), el primer fill a Terrassa, neix el 1892 i fa de perruquer.

-**Pau Margenat Anguera**, fonedor, ea. 26 (1895), la seva esposa és de Sabadell, tenen tres filles a Terrassa (entre 5-17 anys).

-**Joan Marsal Freixa**, jornaler, ea. 24 (1875), la seva muller és de Sabadell (Maria Carreres Ferrer), conviuen amb un fill terrassenc espardeyer, de 32 a.

-**Joan Martí Ferran**, v. cotxer, ea. 25 (1901), conviu amb dos fills nats a Terrassa entre 10-12 anys). El 1920 el cap de casa consta que treballa a la indústria.

-**Ventura Oliver Torroja**, jornaler, ea. 34 (1910), la seva esposa també és reusenca, Josepa Martí Domènec, ea. 31 (1910), en aquesta

mateixa ciutat d'origen tenen una filla, Josepa, ea. 11 (1905).

-**Filomena Ponts Masdeu**, ea. 11 (1903), casada amb un teixidor de Castellar del Vallès, en aquesta vila hi neixen dues filles, (entre 17-19 anys).

-**Josep Rodríguez Ferrer**, filador, ea. 5 (1894), casat amb l'egarenca Margarida Sucarrats, el primer fill a Terrassa tenia deu anys. El 1920 el cap de casa consta com a jornaler.

-**Josep M. Salvador Vergés**, ferreter, ea. 6 (1887), conviu amb sa germana reusenca Maria, ea. 12 (1887).

-**Carme Salvat Peirona**, ea. 12 (1905), casada amb un jornaler de Manresa arribat el 1899.

-**Maria Sunyer Terrades**, v. ea. 44 (1907), conviu amb dues filles (una de 25 a. nascuda a Alcanyís i una altra de 20 a. nada a Saragossa), les dues obreres.

-**Joan Tost Barrera**, rajoler, ea. 23 (1905), casat amb Dolors Rodríguez Capdevila, de Barcelona.

-**Joan Usac**, jornaler, «huésped», ea. 20 (1909).

-**Joan Vallès Costa**, traginer, ea. 31 (1908), casat a Sabadell.

-**Joan-Baptista Vendrell Blanc**, cuiner, ea. 42 (1910), casat amb Tecla Cerdà Ferran, tenen tres fills jornalers: Josep, ea. 17, Miquel, ea. 8 i Pau, ea. 5, tota la família neix a Reus i arriben junts.

-**Maria Vinyes Macip**, ea. 5 (1863), casada amb un teixidor d'Olesa de Montserrat (arribat a Terrassa el 1881), tenen tres filles terrassenques jornaleres (entre 19-29).

RIUDECOLS

-**Teresa Abelló Cabrer**, v. ea. 50 (1909), conviu amb els seus quatre fills de cognom Anguera, tots nats al mateix poble i arribats plegats: Josep, jornaler, ea. 30, Antoni, jornaler, ea. 17, Francesca, ea. 14 i Maria, ea. 10. També hi conviu un nét, Antoni Anguera Moguer, ea. 4, nat a Riudecols. El 1920 el Josep consta com a serraller.

-**Antònia Mestres Cabrer**, v. ea. 43 (1903), conviu amb la seva filla nascuda a Riudecols, Francesca Roger Mestres, ea. 19 (1903), casada amb Jaume Cabrer Masdeu, jornaler, nat al Milà, ea. 22 (1903), a Terrassa tenen dos fills (entre 7-10 anys). El 1920 el Jaume consta nat al Molar.

-**Maria Peirona Oriol**, c. ea. 40 (1906), no hi consta el marit, conviu amb els fills, una nascuda a Terrassa (8 anys) i quatre a Reus, jornalers de cognom Salvat: Francesc, ea. 17, Joan, ea. 9, Dolors, ea. 7 i Josepa, ea. 4, arriben junts. El 1920 la Maria ja enviudat i el Francesc, ocupat a l'escorxadador («matarife»).

-**Josep Siurana Cabrer**, jornaler, ea. 42 (1903), casat amb Josepa Solanelles Domènec, ea. 37 (1903), del mateix poble, on també neixen tres filles: Raimunda, ea. 14, Teresa, ea. 12 i Clotilde, ea. 10. A més tenen tres fills nascuts a Riudecanyes: Palmira, ea. 6, Amadeu, jornaler, ea. 2 i Josep, ea. 0, arriben plegats. El 1920 el cap de casa consta com a pagès, amb quatre filles obreres a la fàbrica, un mecànic i un serraller.

RIUDOMS

-**Josepa Forcadell Calçada**, ea. 50 (1910), casada amb un teixidor de Barcelona (Ramon Garriga), tenen dos fills nats a Olesa de Montserrat (entre 12-13 anys).

VILANOVA D'ESCORNALBOU

-**Maria Cabrer Ferrer**, ea. 21 (1903), casada amb un barber d'Osca, el primer fill neix a Terrassa (1909).

TARRAGONÈS

CONSTANTÍ

-**Antoni Cerdà Sants**, pagès, ea. 25 (1908), la seva muller és d'Almeria (Encarnación Sánchez), arriben junts. El 1920 el primer consta com a jornaler.

-**Filomena Maduell Maduell**, minyona, v. ea. 31 (1906), a casa d'un escultor (marmolista),

egarenc. Amb ella hi convivia una filla nascuda a Tarragona: Francesca Vargas M. ea. 4 (1906).

-**Emília Maseres Curull**, ea. 38 (1905), casada amb un jornaler de Manresa (Joaquim Guitart Claret), arriben plegats. A Terrassa tenen un fill de nou anys, el 1920 el marit consta com a fonedor

-**Josep Maseres Curull**, teixidor, ea. 30 (1905), casat amb Trinitat Solà, de Sant Salvador de Banyà (La Garrotxa), tenen dos fills jornalers nats a Esparreguera (entre 14-18 anys) i una filla egarenca de 10 a.

CREIXELL DE MAR

-**Francesca Vidal**, v. ea. 66 (1906), conviu amb un fill nat a Vilanova i la Geltrú, jornaler, s. de 31 a. arribat el 1905.

RODA DE BERA

-**Maria Vives Tardiu**, v. ea. 39 (1897), conviu amb dos fills vallencs: Indaceli Gil, ea. 4 i Mercè Gil, ea. 0, arriben junts.

TARRAGONA

-**Roser Agut Tena**, tenia 28 a. casada amb un jornaler lleidatà, tenien dos fills nats a Terrassa (entre 5-14 anys).

-**Teresa Agut Grau**, tenia 17 a. conviu amb una tia de la Serra d'en Galceran (País Valencià).

-**Francesca Barberà Pàmies**, ea. 41 (1914), casada amb un traginer (Josep Martí Cisterer), conviu amb una filla tarragonina d'un anterior matrimoni de la primera, Francesca Nogués B. ea. 16 (1914) i 4 fills amb la segona parella: Miquel M. B., nat a Tremp (1901), serraller, Teresa M. B. nascuda a Igualada (1908), Joan M. B. nat a Esparraguera (1911) i Eulàlia, nada a Olesa de Montserrat (1912), arriben plegats.

-**Balbina Cases**, s. cuinera, ea. 37 (1914).

-**Isabel Constantí Martí**, ea. 51 (1901), conviu amb una neboda de 34 a. nascuda a Barcelona

(Mercè Tous Constantí), casada amb un rellotger de Palau-solità.

-**Lluïsa González Vallès**, ea. 16 (1901), casada amb un jornaler nat a França (Josep Fornier Vallès), el primer fill nat a Terrassa té un any.

-**Pere Miró Castanyer**, jornaler, v. ea. 40 (1902), conviu amb una filla nascuda a Vilaverd, Rosa Miró Torres, ea. 8, s. arriben junts.

-**Josep Pàmies Carreter**, escriptor, ea. 41 (1901), la seva muller és de Valls, Josepa Vallespinosa Sisterer, ea. 41 (1901), conviu amb una neboda valenca, Pilar Cerdà Vallespinosa, ea. 4 (1901).

-**Joan Samper**, empleat, ea. 15 (1914), el seu pare era empleat d'Almeria i la seva mare de Tudela (Navarra).

-**Pere Sánchez Castany**, serraller, ea. 20 (1901). El 1920 està casat amb una terrasenca (Gertrudis Argemí), en aquest any el primer té un germà, Ramon, jornaler, n. 1887, arribat el 1917, casat amb Elionor Macip, de la Bisbal de Falset.

-**Pere Siurana Sants**, jornaler, ea. 34 (1909), la seva muller és de la Canonja, Maria Font Miquel, ea. 27, tenen dos fills a Tarragona, Antònia, ea. 7 i Pere, ea. 3, arriben junts, amb ells hi conviu la mare del cap de casa, Llongarda Sants Vidal, v. nascuda a Valls, ea. 53 (1908).

-**L. Siurana Sants**, monja a l'hospital, tenia 40 a.

-**Tecla Trec Cartanyà**, ea. 23 (1904), casada amb un calderer de Cardona (Ramon Vilaró), arribat en el mateix any, el primer fill neix a Barcelona (1901) i la segona filla a Terrassa (1905).

VILALLONGA DEL CAMP

-**Salvador Llaurador Robert**, pagès, ea. 61 (1903), la seva muller és del mateix poble, Maria Besora Ventura, ea. 58, tenen un fill a Valls, Josep, jornaler, ea. 11, arriben junts. El 1920 el cap de casa es denomina jornaler i conviu amb la seva filla Josepa, de 35 a. casada a Terrassa.

VILA-SECA

-**Rosa Espinós**, ea. 18 (1885), casada amb un vigilant egarenc.

MUNTANYES DE PRADES

PRADES

-**Maria Fornells**, ea. 42 (1893), casada amb un pagès de Conill (Anoia), de nom Josep Casanoves.

LA RIBA

-**Pere Besora Trencs**, serraller, ea. 28 (1903), casat amb Maria Tomàs Ferrer, de Tarragona, ea. 28 (1908), tenen dos fills a Terrassa (entre 3-6 anys).

-**Maria Cendra Graner**, ea. 41 (1909), casada amb un home dedicat al comerç de Vilanova i la Geltrú, a Terrassa tenen dues filles: una de 21 a. modista i una altra de 17, sastressa. El 1894 consta que el marit de la Maria és cafeter.

-**Rosa Ferrer**, v. ea. 61 (1915), arribada feia tres mesos, conviu amb la seva filla Neus Pàmies, de 27 anys, nascuda a Barcelona, casada amb un professor d'Olesa de Montserrat, arriben plegats.

-**Paula Ferrer Saperes**, v. ea. 47 (1913), conviu amb un fill reusenc, Manel Joanpere F. fuster, ea. 23, casat amb una dona alcoverenca: Rosa Ferrer Prats, ea. 22, arriben plegats, la seva primera filla a Terrassa neix el 1914.

-**Maria Guasc Roig**, v. ea. 66 (1907).

-**Antoni La Claveguera**, serraller, v. ea. 20 (1875), conviu amb un fill, (Antoni, de 32 a. nat a Terrassa, dependent de comerç).

-**Jaume La Clavaguera**, serraller, n. 1860, ea. 15 (1876), la seva esposa és d'Osca.

ROJALS

-**Ramon Pàmies Llorc**, lleter, tenia 42 a. la seva muller és de Cervià de les Garrigues (Teresa Rué), hi conviu amb tres fills nats a Montblanc: Teresa, de 18 a. modista, Josep, lleter de 15 i

Ramon, de 9 a. no hi consta l'any d'arribada. El 1920 d'aquest poble a Terrassa, localitzem a Àngela Pàmies, de 45 a. casada amb un pagès de Valls (Magí Sanahuja), arribats el 1902 i també el barber Josep Robert Besora, ea. 38 (1919), casat a la Riba amb Encarnació Miró.

BAIX PENEDES

ALBINYANA

-**Jaume Rimbau Figueres**, pagès, ea. 13 (1904), casat a Barcelona (Josepa Amorós), el 1920 és qualificat de jornalер.

L'ARBOÇ DEL PENEDES

-**Maria Borja Altet**, monja, s. ea. 39 (1914).

LA BISBAL DEL PENEDES

-**Joan Bundó Cendra**, ferrer, ea. 22 (1905), casat amb Neus Magdalena, de Barcelona, arribada el 1900, la primera filla a Terrassa neix el 1908.

Bonastre

-**Paula Andreu Andreu**, ea. 43 (1913), casada amb un empleat de Manresa (Antoni Domènec Batista), tenen dues filles a Sallent (entre 10-18 anys, la darrera és teixidora).

-**Teresa Gibert**, monja, s. ea. 15 (1909).

-**Dolors Torner**, monja, s. tenia 49 a. la seva comunitat servia en un asil.

SANT JAUME DELS DOMENYS

-**Àngela Palau Castellà**, ea. 19 (1887), casada amb un home d'Alcoi dedicat al comerç (Camil Domènec Julià), arriben junts. Amb ells hi conviu una neboda soltera de Vilanova de Sau (Osona). El 1920 hi trobem a un germà de la primera, Vicens, dedicat al comerç, de 46 a. arribat el 1892.

-**Francesc Palau Castellà**, pagès, ea. 18 (1895), la seva muller és del mateix poble, ea. 12 (1891), el seu primer fill terrassenc neix el 1902.

EL VENDRELL

-**Remei Febrer Martorell**, ea. 24 (1913), casada amb un paleta català nat a França (Luís Escoter Serra), a Terrassa tenen un fill de quatre mesos. Amb ells hi conviu Antònia Martorell Julivert, v. ea. 60 (1913), mare de la darrera, també vendrellenca.

-**Antoni Llorac Trullàs**, comerç, tenia 44 a. casat a Terrassa (Rosa Oliart Torres). El 1920, el cap de casa consta com a baster i té un fill del mateix ofici, (Josep).

-**Rosa Mestres Martí**, v. ea. 60 (1912), conviu amb dos fills nats a Reus: Miquel Torres Mestres, jornalер, ea. 21 (1912) i Júlia T. M. ea. 27 (1912).

-**Francesc Pàmies Vidal**, rajoler, ea. 20 (1909), la seva muller és de Marganell (Bages), arribada el 1900, tenen dos fills a Terrassa, (entre un mes i tres anys).

-**Bonaventura Roig Martí**, terrisser, ea. 19 (1895), casat a Terrassa, on hi neixen dos fills (entre 9-13 anys).

-**Pau Sabanés Roca**, paleta, ea. 21 (1908), casat amb una «urdidora» d'Esparraguera, tenien una filla d'un any a Terrassa. Amb ells hi conviu la mare del primer també vendrellenca, Antònia Roca Fontana, v. ea. 50 (1908).

CONCA DE BARBERÀ-BAIXA SEGARRA

CONCA ESTRICTA

BLANCAFORT

-**Josep Puig**, fuster, ea. 31 (1893), casat amb Carme Amat Bonet, de Valls, ea. 30 (1895), tenen dos fills vallencs: Pilar, ea. 4 (1895) i Aleix, ea. 0. (1895). El primer fill egarenc neix el 1903.

L'ESPLUGA DE FRANCOLÍ

-**Josep Amigó Gamell**, pastor, ea. 43 (1908), casat amb l'espluguina Francesca Miró Saleses, ea. 47, tenen tres fills nats a Reus: Mercè, ea. 15, Joan, ea. 11 i Antònia, ea. 7, arriben junts.

-**Magdalena Cantí Ferran**, ea. 45 (1906), conviu amb un fill espluguí, Francesc Llaurador C.

jornaler, ea. 25 i una filla reusenca, jornalera, ea. 15, casada, però no hi consta el marit, arriben junts, a casa seva hi tenien una rellogada terrassenca de 50 anys.

-**Rosa Casanoves Calvet**, ea. 43 (1914), casada amb un pagès de Sant Martí de Provençals (Martí Govern), tenen dos fills a Santa Coloma de Gramanet (entre 2-11 a.).

-**Salvador Òdena Llagostera**, jornaler, ea. 27 (1912), casat a Montblanc amb Josepa Cortès Dalmau, ea. 22 (1912), amb ells hi conviuen el seu pare Antoni Ò. Trullols, jornaler de l'Espuga de F. ea. 57 i la seva mare Teresa Ll. de Móra d'Ebre, ea. 54 a. arriben plegats.

MONTBLANC

-**Modest Malet Borràs**, advocat i jutge municipal, ea. 26 (1900), casat a Terrassa amb Concepció Font Bataller, a la ciutat tenen tres fills. El 1894 consta que el primer havia arribat el 1882.

-**Josep Palau Profitós**, jornaler, n. 1888, ea. 23 (1911), el seu primer fill a Terrassa neix el 1914. El 1920 el primer es qualifica del comerç.

-**Dolors Roig Torroella**, s. monja, 30 a. en el padró de 1920 hi consta arribada el 1906.

-**Maria Roset Pijoan**, ea. 31 (1910), casada amb un jornaler de Castelló de la Plana (Francesc Paúls), tenen dos fills a Flix: Ramon, ea. 4 i Teresa, ea. 2, arriben plegats. El 1920 al marit se'l considera tintorer.

-**Francesc Sants**, ea. 35 (1905), v. jornaler, vivia com a hoste.

-**Josep Vallverdú Casanoves**, jornaler, ea. 48 (1909), casat amb Rosa Domingo, de la mateixa vila, ea. 38 (1909), abans d'arribar a Terrassa tenen cinc fills: Mercè ea. 16, nascuda a Tarragona; Josep, jornaler, ea. 13, nat a Perpinyà; Joan, nat a Manresa, ea. 5; Miquel, ea. 2 nat a Esparraguera, arriben plegats, el primer fill nat a Terrassa té cinc anys.

-**Bonaventura Vives Moix**, cabrer, ea. 38 (1907), casat amb Carme Toses Sabater, ea. 37, de la mateixa vila, amb la parella hi conviu una

filla, Rosa Vives Toses, de Montblanc, casada amb un jornaler de Terrassa (Jaume Fontseca), arriben plegats.

LA GUÀRDIA DELS PRATS

-**Rosa Serra**, jornalera, ea. ea. 24 (1911), casada amb un filador de Terrassa (Amadeu Paloma), el seu primer fill egarenc té quatre anys.

ROCAFORT DE QUERALT.

-**Bonaventura Querol Segura**, tintorer, ea. 63 (1913), la seva esposa és de Monells (Teresa Vilà Font), tenen una filla (Elvira), nada el 1884 a Sant Andreu de Palomar, que el 1920 consta com a botiguera.

SARRAL

-**Pau Cots Duc**, matalasser, ea. 23 (1891), casat amb Maria Soler, de Manresa. El primer fill neix a la capital del Bages (1902).

-**Concepció Duc Serra**, monja, tenia 31 a. la seva comunitat treballa a l'asil del carrer Dr. Robert.

-**Antoni Simó Rosanes**, comerç, n. 1872, ea. 19 (1892), casat amb Bonaventura Freixes Sargelí, de Santa Coloma de Queralt, n. 1873, ea. 19 (1892), el primer fill egarenc neix el 1900, el 1915 consta com a jornaler i el 1920 carreter.

-**Bonaventura Teixidor Duc**, v. ea. 11 (1859), conviu amb un fill egarenc, Prudenci Sallèles, teixidor d'ofici, de 41 a.

VIMBODÍ

-**Llätzer Aragües Mauri**, teixidor, ea. 13 (1875), casat amb Maria Campaix, de la Bovera, arribada el 1870. El cap de casa havia nascut el 1861, el seu pare era d'Alcarràs (Jaume) i la seva mare de Talarn (Josepa).

BAIXA SEGARRA

BIURE

-**Francesc Puiggener Andreu**, cabrer, ea. 29 (1900), casat amb Emília González Cuenca, arribada el 1894.

PASSANANT

-**Maria Roig Miret**, ea. 24 (1905), casada amb el terrassenc Ramon Sangueriu, del comerç.

-**Dolors Vives Amenós**, ea. 31 (1901), conviu amb una filla, Maria Palau Vives, nascuda a Santa Coloma de Q. ea. 1 (1901).

GLORIETA

-**Àngela Amenós Sants**, ea. 20 (1901), casada amb un jornalero de l'Espluga Calba (Josep Cerdà), arriben junts, tenen dos fills egarencs (entre 3-8 anys).

-**Antònia Amenós Sants**, ea. 37 (1914), casada amb un pagès de Cervera (Pere Comes), tenen dos fills a Terrassa (entre 9-13 anys) i altres dos a Barcelona (entre 2-7 anys). El 1920 un fill és escriptor, un altre electricista i el cap de casa figura com a herbolari.

-**Ramon Amorós Torner**, serraller, ea. 23 (1912), conviu amb el matrimoni anterior.

SANT MAGÍ DE LA BRUFAGANYA

-**Magí Saumell Marimon**, v. jornalero, ea. 47 (1907), conviu amb dues filles: una de 29 anys, nascuda al Pont de Vilamara i una altra de 23, nada a Sant Vicenç de Castellet.

SANTA COLOMA DE QUERALT

-**Joan Bru Mas**, jornalero, ea. 27 (1914), casat amb una dona d'Ullastrell (Vallès Occidental, Maria Comelles), amb ells hi conviu un germà del primer, també colomí, Martí B. M. El 1920 el cap de casa és designat com a teixidor.

-**Josep Civit Caselles**, carreter, ea. 46 (1898), casat amb Maria Esvert Figueres, ea. 36, tenen

quatre fills, Carme, planxadora, ea. 23, Trinitat, jornalera, ea. 13, Maria, sastressa, ea. 9 i Àngel, jornalero, ea. 8, tots són colomins i arriben junts.

-**Josep Freixes Arnavat**, teixidor, n. 1869, ea. 49 (1895), casat amb Antònia Sagalí Castells, de la mateixa vila, n. 1848, ea. 46 (1895), tenen una filla casada i un fill s. dependent de comerç, Tomàs, n. 1875, ea. 22 (1893), tots colomins.

-**Antònia Freixes Sagalí**, ea. 10 (1894), casada amb Josep Amorós, del comerç, nat a Terrassa, en aquesta ciutat tenen dos fills (entre 3-8 anys).

-**Ramon Güell**, dependent, ea. 12 (1913).

-**Coloma Padró Amenós**, ea. 23 (1905), viu amb la seva mare, vídua d'Igualada (Coloma Amenós Veciana).

-**Francesc Riber Bacardí**, aprenent («pupilo»), de comerç, ea. 12 (1909), a casa d'un home de Terrassa dedicat al comerç, juntament amb una serventa. El 1920 el primer consta com a dependent i viu com a hoste a casa d'una vídua. En aquell mateix any a la ciutat hi habiten dues germanes seves, obreres de fàbrica, arribades el 1907: Ramona, de 32 a. i Magdalena, de 25 a.

-**Francesca Mateu Miret**, ea. 24 (1911), casada amb un jornalero de Vacarisses (Joan Ribes Codines), conviu amb una filla d'un any terrassenc i una tia paterna.

-**Antònia Padró Amenós**, jornalera, ea. 23 (1905), casada amb un paleta de Fraga, tenen la primera filla a egarenca (1909).

-**Ramona Riber Bacardí**, s. ea. 19 (1907), conviu amb sa germana Magdalena, ea. 13 (1907).

SAVALLÀ DEL COMTAT

-**Josep Miquel Gual**, v. ea. 60 (1915).

VALLFOGONA DE RIUCORB

-**Antònia Piquer Llobet**, s. monja, a l'hospital, té 36 a.

PRIORAT

CABASSERS

-**Joan Ferrer Sentís**, jornaler, ea. 44 (1911), casat amb Francesca Miarnau, ea. 43, del mateix poble. Tenen tres fills a Torroja del Priorat, tots jornalers: Carme, ea. 16, Josepa, ea. 11 i Josep, ea. 10, arriben junts.

CAPSANES

-**Francesc Ferrer Pallejà**, jornaler, ea. 22 (1904), la seva muller és del Mas-roig, Francesca Pedrol Alentorn, ea. 22 (1904), tenen dos fills egarencs (entre 4-7 anys). El 1920 el cap de casa consta com a treballador de fàbrica, a més a la ciutat hi resideix una germana, Ramona, de 32 a. casada amb un jornaler.

-**Francesca Ferrer Pallejà**, s. minyona, arribada el 1905, servia a casa d'un militar retirat d'Ourense (Galícia).

-**Serafi Perpinyà**, jornaler, ea. 19 (1903), casat amb Maria Folc Barceló, ea. 20 (1903), del mateix poble, tenen dos fills egarencs (nats entre 1912-1915).

FALSET

-**Maria Cabrer Sabater**, ea. 17 (1903), casada amb Josep Bellver, teixidor de Terrassa, on hi neix la primera filla (1909).

-**Irene Cabrer Sabater**, jornalera, ea. 15 (1903), germana de l'anterior, casada amb un fonedor de Vinaròs, (Sebastià Domènec).

-**Domènec Subirana Vilaseca**, pagès, ea. 36 (1898), casat amb una dona de Mura (Maria Escursell), arriben junts.

-**Manel Llorenç Rombau**, pagès, ea. 44, casat amb Teresa Mestre Soler, ea. 41, del mateix lloc, a Falset tenen tres fills: Manel, paleta, ea. 18, Teresa, ea. 15 i Dolors, ea. 6, arriben plegats. El 1920 la primera filla està casada amb un jornaler egarenc.

LA FIGUERA

-**Josep Bartolomé Rocamora**, jornaler, ea. 26 (1911), la seva muller és de la Torre de l'Espanyol, Neus Padreny, ea. 22 (1911), amb ells hi conviu la mare del cap de casa, Dolors R. Vinyes, de la Figuera, ea. 56. Amb ells també hi habiten tres germans del primer, nascuts a la Torre de l'Espanyol: Dolors B. R. jornalera, ea. 18, Pere, forner, ea. 11 i Antoni, jornaler, arriben junts.

-**Emília Padreny**, jornalera, té 21 a. conviu amb la família anterior.

-**Crescència Cubells Cubells**, ea. 17 (1908), casada amb un jornaler de Terrassa (Amadeu Bellver Simó), la primera filla a la ciutat té un any. El 1920 consta arribada el 1904.

GRATALLOPS

-**Isabel Ros Aguer**, ea. 28 (1914), casada amb un jornaler d'Albacete, arriben junts, tenen una filla de set mesos a Terrassa.

ELS GUIAMETS

-**Rosalía Vallès Rovira**, v. ea. 20, conviu amb un fill nat a Tarragona, Francesc Sales Vallès, ea. 1, arriben junts. El 1894 la primera consta com a criada i el 1920, el darrer com a jornaler.

MARÇA

-**Júlia Nolla**, ea. 41 (1914), viu al sanatori, la consideren «pupila».

EL MAS-ROIG

-**Antoni Borràs Serra**, músic, ea. 20 (1892), casat amb una dona de Martorell (Maria Marc), tenen dos fills egarencs (entre 10-12 anys).

-**Ramon Folc Barceló**, jornaler, ea. 17 (1903), conviu amb dues germanes del mateix poble: Júlia, ea. 12 i Zoraida, ea. 3 (1903).

-**Sebastià Masdeu Rovira**, pagès, ea. 42 (1903), casat amb Teresa Barceló Sentís, ea. 43, del mateix lloc. Al Mas-roig hi neixen tres fills

obrer: Rafaela, ea. 12, Carme, ea. 7 i Jaume, ea. 3, arriben plegats, la família viu a la carretera de Rubí. El 1920 un fill de la parella, Joan, de 21 a. és paleta.

-**Teresa Rius Vidal**, v. tenia 59 a. conviu amb dos fills nats al mateix poble: Dolors Crusat Rius ea. 9 (1902), casada amb un sastre egarenc (Eliseu Font) i Joan Eliseu Rius, serraller, ea. 14 (1902), casat amb Estrella Coloma, de Manresa, arribada al mateix any.

EL MOLAR

-**Josepa Abelló Tura**, ea. 23 (1889), casada amb un jornaler de Terrassa (Lluís Gastó), amb ells hi conviu la mare de la darrera també del Molar, Rosa Tura, ea. 52 (1889) i un nebot de dotze anys, aprenent, nat a Terrassa.

LA MORERA DEL MONTSANT

-**Francesca Cerdà Vinyes**, ea. 29 (1909), casada amb un traginer de Tamarit de Llitera (Josep Carrull Ros).

-**Magdalena Escuder Grau**, v. ea. 65 (1910).

-**Maria Gibert Miró**, jornalera, s. ea. ea. 14 (1907), conviu amb la seva germana Pilar, del mateix poble, jornalera, ea. 6 (1907).

PORRERA

-**Joan-Baptista Andreu Serra**, fuster, ea. 24 (1899), la seva esposa era de Torrebesses, arribada amb un any a Terrassa (1883), el seu primer egarenc neix el 1906.

TORROJA DEL PRIORAT

-**Ramon Comte Grifoll**, jornaler, ea. 48 (1915), és considera com a transeünt, casat amb Rosa Macip Juncosa, de Cornudella del Montsant, ea. 44, arriben junts, tenen dues filles: una de 22, nada a Barcelona i una altra de 12, nascuda a Vic.

-**Maria Ossó Pallejà**, asilada tenia 92 a.

ULLDEMOLINS

-**Ramon Ferrer Guàrdia**, ea. 30 (1905), la seva muller és de Puigcerdà (Dolors Comte), tenen un fill de 12 a. a Sitges (Jaume).

LA VILELLA BAIXA

-**Rosa Abelló Macip**, ea. 41 (1907), casada amb un jornaler de Cardona. El 1920 una filla de 14 a. nascuda a Vilanova i la Geltrú, és obrera.

TERRES DE L'EBRE

BAIX EBRE

L'AMETLLA DE MAR

-**Maria Redolat Guasc**, v. ea. 46 (1910), conviu amb una filla (Teresa Vilar), n.1885 a Olost de Lluçanès.

BENIFALLET

-**Joan Ardiola Badiella**, pagès. s. té 21 a.

-**Maria Borrell Grinyó**, ea. 5 (1893), casada amb un fuster de Cardona (Joan Foraster), a Benifallet tenen tres fills: Ramon, de 6 a. Jaume, de 4 a. i Enriqueta, de 2 a.

-**Pere Borrell Garró**, v. asilat, té 54 a.

-**Josep Fornós Vinyals**, paleta, ea. 9 (1900), conviu amb una filla egarenca (23 a.).

-**Josepa Gabriel Dauder**, ea. 32 (1907), casada amb un pagès de Gelida (Josep Oller), conviu amb dos fills d'un primer matrimoni, nats a Benifallet, Jaume Ariola, ea. 4 i Francesca, ea. 2, arriben plegats. La parella té un fill egarenc d'un any. El 1920 el marit es qualificat de jornaler i el Jaume de fonedor.

-**Agustí Gabriel Salvador**, pagès, ea. 30 (1912), casat amb Teresa Puvill Salvador, ea. 29, del mateix poble, on també tenen dos fills, Domènec, ea. 7 i Teresa, ea. 0, amb ells hi conviu la mare del cap de casa, Teresa Salvador Fornós, v. ea. 53, tots arriben junts.

-**Dolors Huerta Bertran**, v. ea. 29 (1901), conviu amb dos fills nats a Terrassa (Juli i Francesca

Benaiges, entre 10-12 a.), la darrera el 1920 consta com a jornalera.

EL PERELLÓ

-**Francesc Calvo Miquel**, jornaler, tenia 22 a. conviu amb dos nebots tortosins.

TORTOSA

-**Carme Bages Mateu**, ea. 28 (1885), casada amb un farmacèutic de Terrassa (Miquel Homs), tenen un fill nat a Roquetes, Josep Homs Bages, dedicat al comerç, ea. 3 (1882), casat amb una egarenca (Francesca Monner), el 1920 la família manté a una criada d'Osca.

-**Joaquim Calvo Ferrero**, tenia 9 a. i sa germana Maria de 7 a. fills d'una parella de jornalers de Terol.

-**Joan Castells**, serraller, ea. 33 (1901), la seva esposa és de Barcelona (Maria Vilella), el primer fill egarenc té 8 anys.

-**Francesc Bosc Gavaldà**, jornaler, ea. 43 (1915), la seva muller és de Barcelona, ciutat on tenen la primera filla de 12 a.

-**Josep Gala Bosc**, serraller, casat amb la terrassenca Antònia Carrera, obrera de fàbrica.

-**Ricard Garcia Rosselló**, comerç, ea. , ea. 15 (1910), era fill d'un militar de Saragossa, altres germans del primer són Teresa, n. a Tarragona el 1891, ea. 16 (1910) i dos a Barcelona (1897-1902). El 1920 el primer és considerat com a viatjant

JESÚS

-**Lluís Tardes Expósito**, pagès, ea. 42 (1898), el 1920 consta casat amb Josepa Fornós, de Xerta.

XERTA

-**Josep Alcoverro Papió**, pagès, ea. 36 (1902), casat amb Jacinta Rosselló Miró, de Móra (?), a Xerta tenen dos fills: Josep, ea. 5 i Jacinta, ea. 3, ambdós obrers de fàbrica, arriben

junts. El primer fill egarenc neix el 1903 i és obrer (Valentí).

-**Jacinta Dolcet**, ea. 3 (1894), casada amb un home de la Llacuna.

-**Josepa Fornós Falcó**, ea. 43 (1898), conviu amb una filla s. del mateix lloc, Guadalupe, ea. 4, arriben juntes.

-**Ferran Jiménez Vidiella**, carreter, ea. 25 (1902), la seva muller és d'Horta de Sant Joan, Josepa Andreu Dolç, ea. 24, a Xerta tenen la primera filla, Josepa, que treballarà a la fàbrica, ea. 1, arriben junts, a Terrassa tenen quatre fills (entre 1-12 anys), el 1920 dos dels darrers són jornalers.

-**Josep Tomàs Bedós**, pagès, ea. 53 (1901), la seva dona és del mateix poble, Teresa Alcoverro Papió, ea. 46, a Xerta tenen quatre fills, tres d'ells jornalers: Elies, ea. 8, Adolf, ea. 6, Nicodem, ea. 3 i Teresa, ea. 16, arriben plegats, la darrera està casada amb un jornaler terrassenc (Miquel Pera).

-**Josepa Tomàs Alcoverro**, ea. 23 (1912), casada amb un jornaler de Vinaròs (Isidre Giner Garcia), arriben junts, tenen dos fills egarencs (entre 5-7 anys). Segons el padró de 1920 la primera consta arribada el 1900 i té dos germans més a Terrassa: Elies, jornaler, de 28 a. (casat amb una dona de Saragossa) i Teresa, casada amb un cafeter terrassenc (Miquel Pere).

-**Jacinta Veltri Papió**, v. ea. 32 (1897), conviu amb dues filles del mateix poble: Josepa Falcó, v. ea. 14 i Teresa, ea. 2, la darrera és obrera a la fàbrica, arriben juntes.

RIBERA D'EBRE

Ascó

-**Francesc Borrell Serrano**, pagès, ea. 49 (1908), casat amb Josepa Serra Carranza, del mateix poble, ea. 43, a Ascó tenen dos fills: Vicenç, jornaler, ea. 21 i Pau, teixidor, ea. 17, tots arriben junts. A més tenen una filla de dinou anys a Olesa de Montserrat i una altra de quinze, a Es-

parreguera. El 1920 una filla està casada amb un fillador de Vacarisses.

-**Francesca Domènec Batista**, ea. 19 (1883), casada amb un paleta del Cogul, tenen dos fills egarencs (entre 21-22 anys, la gran és modista). El 1920 la Francesca ja és vídua i conviu amb un fill paleta.

-**Rita Florensa Biarnés**, ea. 28 (1896), casada amb un pagès de Viladecavalls, on neixen dos fills jornalers (entre 19-25 a.) a Terrassa hi neixen altres dos fills (entre 19-15 anys, un d'ells jornalers), arriben plegats.

-**Eduard Gili Borràs**, jornaler, ea. 53 (1911), la seva esposa era del mateix poble, Paulina Ferrer Franquet, ea. 41 (1909), tenen tres fills a Ascó, Eduard, n.1892, jornaler, ea. 23 (1911); Carme, n. 1891, ea. 13 (1911) i Paulí, n. 1905, ea. 6 (1911).

-**Enric Grau Ferrer**, comerç, ea. 24 (1895), casat a Rosa Muntaner Serra, ea. 25 (1895), del mateix poble, on també tenen una filla Magdalena, ea. 2 (1895), amb la qual conviuen, en companyia de tres fills egarencs (entre 8-17 anys), el gran dels quals és jornaler. El 1920 un fill de 22 a. continua en el comerç i una filla de 16 és obrera.

-**Agustina Grau Muntaner**, arribada el 1890, casada amb un jornaler de Terrassa (Josep Marçet).

-**Rosa Jordà Florensa**, ea. 27 (1910), casada amb un fuster d'Hostalets de Pierola, arriben junts, tenen dos fills egarencs (entre 2-5 anys).

-**Antoni Jornet Brió**, jornaler, ea. 41 (1902), casat amb Teresa Vallès Borrell, ea. 39, tenen quatre fills: Antoni, jornaler, ea. 11, Marià, jornaler, ea. 9, Paulina, jornalera, ea. 5 i Magdalena, ea. 2, tota la família és d'Ascó i arriba junta.

-**Josep Manyà Anguera** jornaler, ea. 10 (1873), casat amb Dolors Vidiella (escrit en la grafia Badiella), Ambrós, ea. 1 (1864), nascuda al mateix poble. A Terrassa tenen cinc fills: el primer té 33 a. un és jornaler, un dependent de comerç i una modista. El 1920 consta que un fill és escriptor.

-**Josep Muntanyà**, fogoner, ea. 42 (1905), la seva esposa és de Vacarisses (Antònia Simón), tenen dos fills jornalers a Monistrol de Montserrat (entre 4-18 anys).

-**Francesca Muntaró**, ea. 37 (1905), casada amb un dependent de comerç de Terrassa, tenen dues afillades, una de 14 a. nascuda a Barcelona i una altra nada a Palma d'Ebre (Francesca Muntaró), ea. 5, arriben juntes.

-**Magdalena Radua Ferrús**, v. ea. 42 (1909), conviu amb una filla nada a Esparreguera (Francesca Bertran R.), ea. 14.

-**Marià Serra Farrús**, jornaler, ea. 31 (1914), la seva muller és de Vacarisses, tenen un fill de 17 a. nat a Esparreguera i un altre afillat nat a Barcelona, de 2 a.

MIRAVET

-**Maria Torres Fabregat**, ea. 42 (1911), casada amb un fuster de Sant Feliu de Llobregat. El 1920 consta que el darrer és de Caldes de Malavella, s. f.

-**Rosa Parrau?) Segarra**, ea. 17 (1904), casada amb un forner de Santa Maria d'Oló (Joan Vila). arribat el 1895, tenen un fill egarenc d'1,5 anys. El 1920 el darrer consta com a nat a Sallent.

-**Blai Parrau Segarra**, jornaler, s. ea. 6 (1904), germà de l'anterior, amb qui conviu.

MÓRA D'EBRE

-**Llorenç Estivill Pujals**, paleta, ea. 22 (1914),

-**Marià Ferrer Soler**, forner, ea. 36 (1901), casat amb Filomena Tubau, de Garcia, ea. 34 (1901), el primer fill Marià, neix a Garcia (1900) i el segon a Terrassa (1906). El 1920 consta que el fill, jornaler, neix a Móra d'Ebre.

-**Pere Mas Altadill**, paleta, ea. 21 (1911), casat amb Joaquina Nebot, de Cervelló, arribada el 1897, el primer fill egarenc neix el 1914.

-**Venanci Sastre**, paleta, ea. 38 (1899), casat amb Carme Martí Vaquer, ea. 36, del mateix

poble, arriben plegats. El 1920 el primer consta com a jornal·ler, s. f.

-**Valentí Sastre Martí**, paleta, ea. 13 (1900), la seva esposa és de Vacarisses, arribada el 1904, tenen tres fills terrassencs (entre 1-6 anys).

RASQUERA

-**Francesc Bladé Pinyol**, s. prevere, n. 1871, ea. 34 (1905), conviu amb la seva germana tortosina Teresa, s. ea. 17, arriben junts.

-**Joan Escoda Vives**, mestre, ea. 20 (1910), la seva muller és de Sant Martí de Provençals, arribada el 1903. El seu primer fill a Terrassa neix el 1913.

-**Domènec Benages Pellicer**, jornal·ler, v. ea. 38 (1898), conviu amb una cunyada de Benifallet (vídua de Benaiges) i familiars nats a Rasquera: Manel Vandellòs Benaiges, pagès, ea. ea. 30 (1914), casat amb Elionor Monton Borràs, ea. 26 (1914) i una filla, Manela Vandellòs Monton, ea. 5 (1914), del mateix poble, una segona filla de dos anys, neix a Martorell.

RIBA-ROJA D'EBRE

-**Maria Batlle Esteve**, ea. 12 (1899), casada amb un rajoler de Sant Sadurní de Noia, arriben junts, a Terrassa tenen quatre fills (entre 1-16 anys). El 1920 el marit consta com a jornal·ler.

-**Ramon Castellví Recha**, carreter, ea. 21 (1906), la seva muller és d'Ontinyena (Baix Cinca), tenen dues filles egarenques (entre 4-5 anys).

-**Josep Sabater Agustí**, jornal·ler, ea. 36 (1902), casat amb Maria Gort Sabater, del mateix poble, ea. 36, a Riba-roja hi neixen dos fills, Josep, paleta, ea. 10 i Carles, jornal·ler, ea. 4, a més tenen una filla de 16 a. nascuda a Sant Andreu de la Barca, arriben junts. El 1920 consta que la muller és de Sants.

-**Maria Sabater Gort**, ea. 13 (1902), casada amb un jornal·ler del Soleràs (Josep Tost), tenen una filla a Terrassa de cinc mesos.

TIVISSA

-**Antònia Brull Descàrrega**, jornal·lera, s. té 27 a. El 1920 consta que viu amb una filla terrassenca d'un any (Dolors Palet).

-**Lluïsa Brull Descàrrega**, minyona, s. té 20 a. germana de l'anterior, vivien a casa d'un cafeter egarencs.

-**Teresa Brull Descàrrega**, ea. 15 (1901), casada amb un jornal·ler de Martorell (Melitó Planes).

-**Josep Brull**, rajoler, ea. 18 (1902), la seva muller és del Pont de Vilomara, tenen tres fills egarencs (entre 3-8 anys).

-**Rafel Cavaller Vernet**, jornal·ler, ea. 43 (1902), la seva muller és del mateix poble, Josepa Bargalló, ea. 37, a Tivissa tenen dos fills jornal·lers: Lluís, ea. 5 i Jaume, ea. 1, arriben junts.

-**Josep Saladié Figueres**, jornal·ler, ea. 34 (1913), casat amb Teresa Escoda Pellisser, ea. 40, tenen un fill, Jaume, ea. 8, tots són nats al mateix poble i arriben junts.

LA TORRE DE L'ESPANYOL

-**Josep Bru Macip**, jornal·ler, ea. 64 (1911), casat amb Josepa Domènec Bru, ea. 66, del mateix lloc, arriben junts. A casa seva hi conviuen Ramon Bru Oliver, jornal·ler, ea. 30, fill d'un primer matrimoni del cap del cap de casa. Estava casat amb Dolors Sentís Domènec, ea. 30, del mateix poble, arriben plegats.

-**Miquel Comte Rocamora**, jornal·ler, ea. 57 (1914), casat amb Magdalena Soler Miró, ea. 47, tenen tres fills: Concepció, jornal·lera, ea. 17, Josep, ea. 14 i Eugènia, ea. 11, tots són de la Torre i arriben junts.

-**Concepció Domènec Artal**, v. ea. 24 (1911), conviu amb una filla del mateix poble, Cristina, de 3 anys i dos més nascuts a Terrassa (entre un mes i dos anys).

-**Esteve Perelló Albà**, jornal·ler, n. 1864, ea. 40 (1904), casat amb Francesca Sentís Domènec, n. 1870, ea. 34, del mateix poble, tenen quatre fills nats a la Torre, tots jornal·lers: Jacinta, ea. 12,

Carme, ea. 10, Maria, ea. 6, Eugènia, ea. 4 i Virgínia, ea. 2. Arriben junts.

-**Ramon Perelló Sentís**, jornaler, ea. 24 (1912), casat amb Genoveva Abellà Elies, ea. 22, del mateix poble, arriben junts, a Terrassa tenen un fill de 2 anys. El 1920 a la ciutat també hi viuen dues germanes del cap de casa: Maria, de 21 a. arribada el 1902, casada amb un teixidor de Sant Joan (de la demarcació barcelonina) i Sofia, de 24 a. casada amb un serraller de Súria.

-**Maria Sentís Domènec**, v. ea. 37 (1914), conviu amb quatre fills del mateix poble, de cognom Macip: Florentina, ea. 14, Celestí, ea. 8, Dolors, ea. 6 i Rafela, ea. 3, arriben junts.

-**Pere Puig Torres**, pagès, ea. 45 (1904), casat amb Maria Vives Moix, del mateix poble, on tenen dues filles, Maria, ea. 13 (1904) i Mercè, jornalera, ea. 0 (1904).

-**Marià Soler Comte**, jornaler, ea. 40 (1913), casat amb Concepció Sedó Domènec, del mateix lloc, a la Torre tenen tres fills: Trinitat Jornet Sedó, ea. 17, Marià Soler S. ea. 8 i Josep Soler S. ea. 4, arriben plegats.

-**Josep Soler Miró**, jornaler, ea. 38 (1906), casat amb Raimunda Sentís Domènec, ea. 34, tenen dos fills: Eugènia, obrera de fàbrica, ea. 9 i Miquel, jornaler, ea. 7, tots són del mateix poble i arriben junts.

VINEBRE

-**Maria Cavaller Serra**, ea. 33 (1908), casada amb un jornaler de Martorell (Jaume Altadill), tenen dos fills entre 11-12 a. nats a Castellbell i el Vilar.

-**Josepa Cavaller Serra**, ea. 22 (1902), casada amb un jornaler de Matadepera (Jaume Busqueta), tenen una filla de dos anys nascuda a Terrassa.

-**Frederic Monclús Vilaplana**, jornaler, ea. 45 (1912), casat amb Dominga Bartolomé Amorós, del mateix poble, ea. 45, a Vinebre tenen una filla, Neus, ea. 20 (1912), a Reus, una altra Joaquina, ea. 14, al Molar, Consol, ea. 10 i a Cor-

nellà de Llobregat, Serafina, ea. 1909, arriben junts. El 1920 el cap de casa consta com a miner.

MONTSIÀ

Alcanar

-**Rosa Nolla Castell**, ea. 69 a. (1906), conviu amb la seva filla Rosa Garcia Nolla, nascuda a Vinaròs, el gendre (un traginer de Benicarló) i els néts: Rosa Martí Garcia, ea. 5 (1906) i el seu germà Vicenç, ea. 3 (1906), ambdós d'Ulldecona, altres dos néts (entre 1-4 anys), neixen a Vinaròs.

-**Mercè Sancho**, ea. 17 (1907), casada amb un rajoler d'Esparreguera, arriben plegats, tenen dos fills a Terrassa (entre 4-6 anys).

AMPOSTA

-**Josepa Espoy Garcia**, v. ea. 71 (1909), conviu amb un fill (Pere Molleres E.), impressor nat a Montcada i Reixac, casat amb una dona de

CARDONA.

-**Joan Muntanyès Jornet**, ebenista, ea. 38 (1909), casat amb Àngela Font, de Barcelona, arriben plegats, tenen dos fills nats al cap i casal (entre 11-16 a.). El 1920 el primer consta com a jornaler.

GODALL

-**Francesc Matamoros Tomàs**, jornaler, ea. 44 (1894), casat amb Teresa Matamoros Martí, ea. 44, tenen una filla, Teresa, ea. 9, tots del mateix poble, una altra filla, Emília, de 21 a. neix a Tarragona, ea. 6, arriben plegats. El 1920 el marit ja és difunt.

SANT CARLES DE LA RÀPITA

-**Joan Centelles Sorolla**, fill d'un practicant de Cotí (Castelló de la Plana), ea. 0 (1910), el primer té un germà egarenc de dos anys.

-**Rosa Juan Sancho**, criada, tenia 22 a.

SANT JAUME D'ENVEJA

-**Casimir Miralles Grau**, jornaler, ea. 39 (1892), la seva esposa és de Sant Gervasi de Cassoles (Maria Colomer), vila on hi neix la seva primera filla (1892), el segon fill neix a Gràcia (1894) i la tercera a Terrassa (1896), tots tres treballen a la fàbrica. El seu registre apareix duplicat al padró.

SANTA BÀRBARA

-**Rosend Biosca Cuenca**, jornaler, ea. 24 (1912), casat amb una valenciana (Vicenta Martínez), s. f.

ULLDECONA

-**Josepa Castell Biscarri**, ea. 20 (1885), casada amb un pagès de Santa Fe de Segarra, arribat el 1875. El 1920 ja és vídua i conviu amb un fill, Antoni Balcells, jornaler.

-**Pasquala Ytarte Fresquet**, ea. 38 (1903), casada amb un jornaler de Godelleta (País Valencià), en aquest poble tenen un fill jornaler de 18 a.

TERRA ALTA

BOT

-**Carme Vidal Bosc**, dida («nodriza»), tenia 34 a. treballava a casa d'un industrial, juntament amb una minyona de Sant Carles de la Ràpita.

CORBERA D'EBRE

-**Josep Álvarez Altadill**, paleta, ea. 41 (1908), casat amb Maria Soler Perera, tenen cinc fills: Vicenç, paleta, ea. 16; Josep, jornaler, ea. 15; Teresa, jornalera, ea. 10 i Faustí, ea. 0, tots són de Corbera i arriben plegats, amb ells hi conviu una noia afillada, nascuda a Barcelona (Nativitat Sala).

-**Pere Frisac Torra**, pagès, ea. 34 (1905), casat amb Filomena Álvarez, ea. 20 (1905), a Corbera d'E. tenen cinc fills: Francesc, teixidor, ea. 7, Tomàs, filador, ea. 6, Esteve, jornaler, ea. 4, Pilar, ea. 2 i Ramon, ea. 0, arriben plegats, tenen dos fills terrassencs: Joan, de cinc anys i Víctor, d'un any. El 1920 el primer consta com a jornaler i la Pilar com a modista.

PINELL DE BRAI

-**Pasqual Serra Marc**, jornaler, ea. 57 (1912), la seva esposa havia nascut a França (Maria Fillet), tenen una filla de 23 a. nascuda a Gràcia i dos fills nats a Manresa (entre 14-16 anys).

-**Antoni Serra Pallarès**, jornaler, ea. 52 (1905), casat amb Maria Álvarez Arnall, de Corbera d'Ebre, ea. 42 (1905), en aquest darrer poble tenen un fill, Llorenç, jornaler, ea. 7 (1905). El 1920 el primer consta com a cadirer.

Font: Arxiu Municipal de Terrassa (AMT), Població, padró d'habitants de 1915, quatre volums. També s'ha consultat el padró de 1920 per complementar dades i revisar l'ortografia dels cognoms dubtosos.

Observacions: Per a una simplificació en la presentació de la informació hem primat l'ordenació geogràfica a través dels caps de casa, per la qual cosa dins de la unitat familiar hi pot haver membres nascuts en altres indrets. Quan indiquem el verb tenir i l'edat, són els anys que té en el moment de realitzar el padró (1915), no els d'arribada. Hem considerat obrers quan en el padró hi consta la paraula fàbrica o indústria. Per a una major comprensió i unificació de famílies, hem normalitzat la grafia dels cognoms, hem trobat nombroses errades en la interpretació oral feta pel secretari, sobretot en cognoms poc habituals a la ciutat, no obstant alguns d'aquests encara poden ser susceptibles d'esmena. Malgrat hem ampliat informació de les famílies amb dades del padró de 1920, però, per evitar distorsions no les hem incorporat a les estadístiques de l'article.

Abreviatures: n. nascut/da, s. solter/a, v. vidu/a, a: any, s. f. sense fills, ea. edat d'arribada a la Terrassa, DT, *Diario de Tarragona*.